

Suuri valiokunta

Valtioneuvoston selvitys: Suomen avaintavoitteet EU-vaalikaudelle 2024–2029

Valtioneuvoston selvitys: EU:n perussopimusten muuttamista koskevat ehdotukset

Valtioneuvoston selvitys: EU:n rikosoikeuden tulevaisuuden suuntia 2024–2029; E-kirje Suomen alustavista näkemyksistä

Valtioneuvostolle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskuntaan on saapunut valtioneuvoston selvitys: Suomen avaintavoitteet EU-vaalikaudelle 2024–2029 (E 58/2023 vp). Asian käsittelyyn on eduskunnassa yhdistetty EU:n perussopimusten muuttamista koskevia ehdotuksia (E 79/2022 vp) ja EU:n rikosoikeuden tulevaisuuden suuntia 2024–2029 (E 57/2023 vp) koskevien valtioneuvoston E-selvitysten käsittely.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- ympäristövaliokunta YmVL 1/2024 vp
- sivistysvaliokunta SiVL 2/2024 vp
- talousvaliokunta TaVL 5/2024 vp
- liikenne- ja viestintävaliokunta LiVL 4/2024 vp
- lakivaliokunta LaVL 5/2024 vp
- puolustusvaliokunta PuVL 3/2024 vp
- maa- ja metsätalousvaliokunta MmVL 3/2024 vp
- työelämä- ja tasa-arvovaliokunta TyVL 1/2024 vp
- hallintovaliokunta HaVL 6/2024 vp
- tulevaisuusvaliokunta TuVL 1/2024 vp
- ulkoasiainvaliokunta UaVL 1/2024 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- EU-erityisasiantuntija Eeva Kaunismaa, valtioneuvoston kanslia
- EU-asioiden alivaltiosihteeri Satu Keskinen, valtioneuvoston kanslia
- EU-erityisasiantuntija Heli Siivola, valtioneuvoston kanslia

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

- osastopäällikkö Olli Kantanen, ulkoministeriö
- yksikönpäällikkö, Kaakkois-Euroopan ja EU:n laajentuminen Miia Lahti, ulkoministeriö
- kansliapäällikkö Minna Kivimäki, liikenne- ja viestintäministeriö
- kabinettipäällikkö Taneli Lahti, Euroopan komissio
- edustuston apulaispäällikkö Maria Kokkonen, Euroopan komission Suomen-edustusto
- Euroopan parlamentin jäsen Alviina Alametsä, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Eero Heinäluoma, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Miapetra Kumpula-Natri, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Ville Niinistö, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Mauri Pekkarinen, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Sirpa Pietikäinen, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Nils Torvalds, Euroopan parlamentti
- pysyvän edustajan sijainen Tuuli-Maaria Aalto, Suomen pysyvä edustusto Euroopan unionissa
- pysyvä edustaja Markku Keinänen, Suomen pysyvä edustusto Euroopan unionissa
- johtaja Lotta Nymann-Lindgren, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- asiantuntija, ilmasto- ja energiapolitiikka Jaakko Haikonen, STTK ry
- kansainvälisten asioiden päällikkö Pekka Ristelä, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- ministeri Anders Adlercreutz

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Akava ry
- Suomen Olympiakomitea ry

Suuren valiokunnan työjaosto on kuullut:

- vanhempi tutkija Tuomas Iso-Markku, Ulkopoliittinen instituutti
- ohjelmajohtaja Juha Jokela, Ulkopoliittinen instituutti
- professori Ilari Sääksjärvi, Suomen Luontopaneeli
- professori Päivi Leino-Sandberg, Helsingin yliopisto
- akatemiaturkija Timo Miettinen, Helsingin yliopisto, Eurooppa-tutkimuksen keskus
- puheenjohtaja Jyri Seppälä, Suomen ilmastopaneeli
- yhteiskuntasuhdejohtaja Karol Mattila, Nokia Oyj
- yhteiskuntasuhdejohtaja Jyrki Katainen, Nordea
- johtaja Simo Tiainen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- johtaja, pääekonomisti Maarit Lindström, Metsäteollisuus ry
- teemajohtaja Kristo Lehtonen, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- johtaja, EU-regulaatio Jussi Mäkinen, Teknologiateollisuus ry
- professori Emilia Korkea-aho
- professori Vili Lehdonvirta
- tutkijatohtori Milka Sormunen

Suuren valiokunnan työjaosto on saanut kirjallisen lausunnon:

- Ihmisoikeuskeskus
- sisäministeriö
- puolustusministeriö
- opetus- ja kulttuuriministeriö

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

- maa- ja metsätalousministeriö
- liikenne- ja viestintäministeriö
- työ- ja elinkeinoministeriö
- ympäristöministeriö
- johtaja Teija Tiilikainen, Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus
- Suomen Pankki
- Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- väitöskirjatutkija Antti Ronkainen, Helsingin yliopisto
- Suomen ympäristökeskus
- CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy
- Suomen Kuntaliitto
- Varsinais-Suomen liitto
- Ahvenanmaan maakunnan hallitus
- Maki.vc
- Neste Oyj
- P2X Solutions
- Silo Ai Oy
- Bioenergia ry
- Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- Energiategollisuus ry
- Finanssiala ry
- Keskuskauppakamari
- Rule of Law Center, Helsingin yliopisto
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- Suomen startup-yhteisö ry
- Suomen Yrittäjät ry
- filosofian tohtori Elisabeth Helander
- Cargotecin hallituksen puheenjohtaja Ilkka Herlin
- työelämäprofessori Martti Hetemäki
- akatemiaprofessori Matti Latva-aho
- professori Sami Moisio
- professori Elina Pirjatanniemi
- valtiotieteen tohtori Vesa Vihriälä
- European Policy Centre – CEP (Belgrade)

Suuren valiokunnan työjaosto on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- valtiovarainministeriö
- Supercell Oy

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvoston kanta on kuvattu kokonaisuudessaan asiakirjassa E 58/2023 vp.

Valtioneuvosto toteaa selvityksessään, että Euroopan unioni on Suomen tärkein poliittinen ja taloudellinen viitekehys ja arvoyhteisö. Valtioneuvoston tavoitteena on globaalisti vahva ja toimintakykyinen Euroopan unioni, joka edistää jäsenvaltioidensa ja kansalaistensa turvallisuutta, hyvinvointia ja taloudellisia etuja. Demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet ovat unionin kaiken toiminnan perusta. On tärkeää, että perusoikeus- ja demokratiapolitiikan pitkäjänteistä kehitystyötä EU:ssa jatketaan. Oikeusvaltiokysymyksissä Suomi jatkaa pitkäaikaisella toimintalinjallaan ja edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja korruption torjuntaa EU:ssa.

Suomen pääprioriteetit EU:n strategiseen agendaan ja tulevan komission ohjelmaan ovat Euroopan strategisen kilpailukyvyyn vahvistaminen, Euroopan kokonaisturvallisuuden parantaminen ja puhtaan siirtymän sekä biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistäminen. Suomi katsoo, että tulevalle EU:n monivuotisella rahoituskehityksellä tulisi osaltaan edistää näiden painopisteiden toteutumista. Rahoituskehityksen kokonaistaso tulee kuitenkin säilyttää kohtuullisena välttämällä Suomen nettomaksusuuden kasvua.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

(1) Suuri valiokunta pitää hyvänä, että valtioneuvosto on laatinut avaintavoitteet tulevalle EU:n vaalikaudelle vuosille 2024–2029. Nyt on tärkeä hetki vaikuttaa. Eurooppa-neuvosto hyväksyy kesäkuussa Euroopan parlamentin vaalien (6.–9.6.2024) jälkeen strategisen ohjelman, jossa määritetään painopisteet uudelle viisivuotiskaudelle ja joka toimii myös ohjeistuksena komission tulevalle puheenjohtajalle.

(2) Suomen tavoitteita tulee edistää niin jäsenmaiden kuin suoraan komissionkin suuntaan. Vaalien jälkeen valittava komissio tulee laatimaan painopisteet työlleen tulevalle viisivuotiskaudelle. Komission painopisteisiin vaikuttaa myös uuden Euroopan parlamentin voimasuhteet, sillä parlamentti valitsee komission puheenjohtajan jäsentensä enemmistöllä Eurooppa-neuvoston ehdotuksesta, ja poliittisten ryhmien päätökseen tukea ehdokasta vaikuttaa se, mitä painopisteitä hän lupaa erityisesti viedä vaalikauden aikana eteenpäin.

(3) Suuri valiokunta jakaa täysin valtioneuvoston käsityksen siitä, että Euroopan unioni on Suomen tärkein poliittinen ja taloudellinen viitekehys ja arvoyhteisö. Venäjän Ukrainassa aloittaman täysimittaisen hyökkäyssodan myötä tämä on kirkastunut entisestään. Samoin on käynyt selväksi, että Euroopan unionin perustamisen perimmäisenä syynä ollut Euroopan rauhan ja vakauden turvaaminen on edelleen hyvin ajankohtainen ja aivan perustavaa laatua oleva EU:n tehtävä. Suu-

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

ri valiokunta katsoo valtioneuvoston tavoin, että Suomen tavoitteena tulee olla globaalisti vahva ja toimintakykyinen Euroopan unioni.

(4) Valtioneuvosto on määritellyt Suomen EU-vaikuttamisen painopisteiksi Euroopan strategisen kilpailukyvyyn vahvistamisen, Euroopan kokonaisturvallisuuden parantamisen ja puhtaan siirtymän sekä biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistämisen. Suuri valiokunta pitää näitä tavoitteita geopolitiittinen tilanne huomioiden kannatettavina ja perusteltuina. Asiantuntijakuulemisissa tuotiin esiin, että avaintavoitteet ovat juuri niitä teemoja, jotka eurooppalaisessa keskustelussa laajemminkin nousevat nyt esiin. Monissa erikoisvaliokuntien ja asiantuntijoiden lausunnoissa katsottiin samalla, että valtioneuvoston selvityksessä ei tuoda kovin paljon esiin konkreettisia keinoja valittuihin tavoitteisiin pääsemiseksi. Suuri valiokunta pitää ymmärrettävänä, ettei koko tulevan lainsäädäntökauden EU-a tavoitteita koskevassa selvityksessä mennä kovin pitkälle keinojen käsittelyssä, mutta pitää onnistuneen vaikuttamisen kannalta erittäin tärkeänä, että Suomen tavoitteita edistetään myös konkreettisilla ratkaisuvaihtoehtoilla. Suuri valiokunta edellyttää, että tulevilla vuosittaisilla vaikuttamisstrategioilla mennään tässä mielessä syvemmälle.

Unioni arvoyhteisönä

(5) Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston arvioon siitä, että demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet ovat unionin kaiken toiminnan perusta, ja pitää tärkeänä sitä, että perusoikeus- ja demokratiapolitiikan pitkäjänteistä kehitystyötä EU:ssa jatketaan. Suuri valiokunta kannattaa myös tavoitetta EU:n liittymisestä Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Suuri valiokunta katsoo, että demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet ovat keskeisiä sekä kansalaisten oikeuksien toteutumisen että sisämarkkinoiden toimivuuden ja investointien kannalta. Hyvinvoiva demokratia on tärkeää myös yhteiskunnan kriisinkestävyyden ja disinformaation torjumisen näkökulmasta.

(6) Valiokunta tukee valtioneuvoston tavoitetta jatkaa oikeusvaltiokysymyksissä Suomen pitkäaikaista, aktiivista toimintalinjaa edistäen oikeusvaltioperiaatteen toteutumista. Lakivaliokunta tuo lausunnossaan esiin, että oikeusvaltioperiaatteen toteutuminen on erittäin merkityksellistä EU:n jäsenvaltioiden välisen oikeudellisen yhteistyön käytännön toimivuuden kannalta. Vastavuoroiseen tunnustamiseen perustuvan oikeudellisen yhteistyön edellytyksenä on jäsenvaltioiden keskinäinen luottamus toistensa oikeusjärjestelmiin. Jos luottamus toisten jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmien ja oikeusvaltion toimintaan horjuu, rapautuu koko vastavuoroisen tunnustamisen periaate ja sen myötä siihen perustuva viranomaisten välinen oikeudellinen yhteistyö (LaVL 5/2024 vp). Samaa luottamusta toisten jäsenmaiden viranomaisten tekemiin päätöksiin tarvitaan muillakin EU:n politiikkasektoreilla.

(7) Suuri valiokunta pitää valtioneuvoston tavoin erityisen tärkeänä, että unionin budjetista saatava rahoitus linkitetään tiiviisti oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen, unionin varojen väärinkäytön vastaisiin toimiin ja korruption ehkäisemiseen. On hyvä, että myös korruption torjunta on nostettu keskeiseksi tavoitteeksi. Korruptio heikentää oikeusvaltion toimintaa ja siten myös jäsenvaltioiden välistä luottamusta toistensa järjestelmiin. Korruptio on ongelma myös unionin budjetin asianmukaisen käytön näkökulmasta.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

(8) Suuri valiokunta pitää työ- ja tasa-arvovaliokunnan tavoin tärkeänä, että Suomi puolustaa ja edistää sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta EU:ssa. Työ- ja tasa-arvovaliokunta painottaa lausunnossaan, että demokratia, oikeusvaltioperiaate ja perus- ja ihmisoikeudet eivät voi toteutua ilman tasa-arvoa eikä tasa-arvo ilman niitä. Suuri valiokunta katsoo, että Euroopan unionilla on merkittävä rooli sukupuolten tasa-arvon sekä vähemmistöjen ja kaikkien ihmisten yhdenvertaisuuden edistämisessä. Tasa-arvo on myös keskeinen osa turvallisuutta, hyvinvointia ja taloutta.

Strateginen kilpailukyky

(9) Valtioneuvoston selvityksen mukaan Suomen keskeiset painotukset kilpailukyky politiikalle ovat seuraavalla lainsäädäntökaudella riippuvuuksien uudelleenarviointi sekä vastaaminen kokeen globaaliin kilpailuun investoinneista, osaavasta työvoimasta, teknologisesta johtajuudesta ja raaka-aineista. EU:n strategisen kilpailuvyyn tulee perustua unionin omien vahvuuksien edelleen kehittämiselle ja markkinaehtoisille ratkaisuille. Keskiössä ovat toimivat, vapaaseen liikkuvuuteen perustuvat sisämarkkinat sekä tehokas valtiontuki- ja kilpailupolitiikka.

(10) Suuri valiokunta pitää näitä lähtökohtia perusteltuina. Samalla valiokunta kiinnittää talousvaliokunnan (TaVL 5/2024 vp) tavoin huomiota siihen, että tavoitteet eivät anna vastausta tai toimintavaihtoehtoa tilanteeseen, jossa on nähtävissä näitä lähtökohtia varsin voimakkaasti haastavia kehityssuuntia. Maailmantalouteen vaikuttaa aiempaa selvemmin suurvaltojen välinen kilpailu, geotaloudellinen ajattelu ja protektionismin kasvu.

(11) **Sisämarkkinat.** Suuri valiokunta painottaa valtioneuvoston tavoin toimivia sisämarkkinoita. Strategisen kilpailun kiristytessä elinvoimaiset ja dynaamiset sisämarkkinat ovat suomalaisten ja eurooppalaisten yritysten elinehto ja vaikuttavat myös EU:n globaaliin kilpailuasemaan ja vetovoimaan. Suuri valiokunta pitää talousvaliokunnan tavoin tärkeänä, että sisämarkkinoiden vahvistaminen saisi vaikuttamistyössä konkreettista sisältöä esimerkiksi palvelujen liikkuvuuden edistämisessä, digitalisaation esteiden poistamisessa ja pääomamarkkinaunionin loppuun saattamisessa.

(12) Suuri valiokunta korostaa digitaalisten sisämarkkinoiden merkitystä. Asiantuntijakuulemisissa tuotiin esiin, että vauhdittamalla digitaalisten sisämarkkinoiden kehitystä Eurooppa voisi nousta globaaliksi edelläkävijäksi datavetoisessa taloudessa. Datan saatavuus ja kyky sen hyödyntämiseen ovat keskeisiä edellytyksiä innovaatioille ja kasvulle yhä voimakkaammin datavetoiseksi kehittyvässä taloudessamme.

(13) Suuri valiokunta korostaa myös työ- ja tasa-arvovaliokunnan tavoin, että reilujen sisämarkkinoiden kehittämiseksi on tärkeää edistää EU-kansalaisten sosiaalisia oikeuksia sekä yhteistä työelämän ja tasa-arvon vähimmäislainsäädäntöä, jonka noudattamisen valvontaan tulee olla riittävän tehokkaat työkalut. Siten voidaan varmistaa kansalaisten tuki sisämarkkinoille sekä ehkäistä työelämän laadun heikentämisen ja työntekijöiden oikeuksien polkemisen kautta syntyviä kilpailuvääristymiä (TyVL 1/2024 vp).

(14) **Valtiontuet.** Koronapandemiasta alkoi poikkeusaika EU:n valtiontukipolitiikassa, jota Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa ja globaali kilpailu kaksoissiirtymän investointien tukemisesta

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

ovat pitkittäneet. Suuri valiokunta painottaa, että jäsenmaiden tasapuolisten toimintaedellytysten turvaaminen EU:n sisämarkkinoilla on Suomelle erittäin tärkeää. Tämä on olennaista myös yritysten omien vahvuuksien tehokkaan hyödyntämisen näkökulmasta. Suuri valiokunta pitääkin valtioneuvoston tavoin tärkeänä tavoitteena sitä, että tilapäisistä valtiontukisääntöjen joustoista irtauduttaisiin mahdollisimman nopeasti. Valtiontukikilpailu on ongelmallista Suomen kaltaisille pienille, vientivetoisille talouksille. Se on riski myös Euroopan yhtenäisyydelle ja sisämarkkinoiden toiminnalle. Erityisen kielteisesti tulee suhtautua kilpailua vääristäviin tuotantotukiin, jotka harvoin tuovat lisäarvoa markkinoille ja joista hyötyvät ennen muuta unionin suuret taloudet (TaVL 5/2024 vp).

(15) Valiokuntien asiantuntijakuulemisissa korostui myös tarve varautua sellaiseen tilanteeseen, jossa valtiontukisääntöjen joustoista irtautuminen ei merkittävässä määrin toteudu tai se edellyttäisi muita EU-tason keinoja, joilla voidaan vastata kolmansien maiden valtiontuki- ja investointipolitiikkoihin. Asiantuntijat pitivät valtiontukijoustoista irti pääsemistä lähiaikoina epätodennäköisenä muun muassa Yhdysvaltojen tukipolitiikan vuoksi ainakaan ilman joitain muita EU-tason toimia globaaliin kilpailuun vastaamiseksi.

(16) Suuri valiokunta katsoo, että tällaisessa tilanteessa Suomen tulisi korostaa mahdollisten uusien välineiden laatuperustaisuutta ja markkinaehtoisuutta, jotta niillä voitaisiin aidosti edistää EU:n kilpailukykyä ja tarjota tasapuoliset kilpailuedellytykset kaikkien jäsenvaltioiden yrityksille. Suuri valiokunta yhtyy talousvaliokunnan näkemykseen siitä, että mikäli uusia välineitä kehitettäisiin, Suomen olisi tärkeää varmistaa edellä mainittujen kriteerien lisäksi niiden teknologia-neutraalius sekä niiden mielekäs kytkeytyminen strategiaan investointeihin ja TKI-politiikkaan. Keskeistä on, että yhteinen rahankäyttö palvelisi sellaisten EU-tason yhteisten julkisten hyödykkeiden luomista, joiden toteuttaminen EU-tasolla on tehokasta ja jotka muutoin jäisivät toteuttamatta (TaVL 5/2024 vp).

(17) Tulevaisuusvaliokunnan mielestä yksi keino vähentää tarvetta jäsenmaiden kansallisille valtiontuille olisi edelleen kehittää EU:n laajuisia investointivälineitä, tukijärjestelmiä ja yhteistyötä (kuten Horisontti Eurooppa -ohjelma, InvestEU-ohjelma ja EU:n Global Gateway) edellyttäen että, varojen jaon perusteena ovat teknologinen erinomaisuus ja vaikuttavuus (TuVL 1/2024 vp). Suomi on menestynyt hyvin näiden välineiden rahoitushauissa.

(18) **Kauppapolitiikka.** Suuri valiokunta yhtyy ulkoasiainvaliokunnan tavoin valtioneuvoston näkemykseen siitä, että avoimella, sääntöperustaisella ja vastuullisella kansainvälisellä kaupalla on keskeinen merkitys Euroopan kilpailukyvyille. Suuri valiokunta korostaa, että EU:n tulee aikaisempaa tehokkaammin pyrkiä neuvottelemaan uusia kauppasopimuksia. Lisäksi on tarpeen päivittää jo voimassa olevia kauppasopimuksia. Niillä on tärkeä rooli EU:n talouden kilpailukyvyn ja kestävyuden parantamisessa ja yritysten pärjäämisessä globaalissa kilpailussa (UaVL 1/2024 vp).

(19) Suuri valiokunta huomauttaa kauppapoliittisen tilannekuvan muuttuneen nopeasti ja voimakkaasti. Talous ja geopolitiikka nivoutuvat yhä tiiviimmin yhteen. Arvoketjuja ja riippuvuuksia hyödynnetään voimapolitiikan välineillä, ja tähän liittyvät riskit ovat tulleet selkeästi näkyviin. Riippuvuuksien vähentäminen on tärkeä tavoite. EU:n tulee tehdä kauppapolitiikassaan ratkaisuja omista lähtökohdistaan ja puolustaa etujaan säilyttäen samalla Euroopan avoimuuden

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

kaupalle ja investoinneille. Pienenä, ulkomaankaupasta riippuvaisena jäsenvaltiona Suomen kannattaa pyrkiä huolehtimaan siitä, ettei strategisen autonomian toimeenpano tarkoita protektionismia (UaVL 1/2024 vp).

(20) **Pääomamarkkinaunioni.** Suuri valiokunta kiinnittää talousvaliokunnan tavoin huomiota siihen, että Euroopan tuottavuuden heikko kehitys liittyy osaltaan myös heikosti kehittyneisiin riskipääoman markkinoihin, jotka eivät riittävällä tavalla mahdollista innovaatioiden skaalautumista. Tämän vuoksi myös pääomamarkkinaunionin edistämistä tulisi korostaa.

(21) **Osaava työvoima.** Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että osaavan työvoiman saatavuuden parantaminen on keskeistä Euroopan kilpailukyvyille. Työvoiman saatavuuden merkitystä kilpailukyvyille korostettiin myös asiantuntijakuulemisissa. Kuten tulevaisuusvaliokunta toteaa, osaavan työvoiman tarve on koko ikääntyvälle Euroopalle yhteinen ja keskeinen haaste. Globaali kilpailu osaavasta työvoimasta on jo nyt kovaa ja kasvaa edelleen.

(22) **Osaaminen ja liikkuvuuden edistäminen.** Suuri valiokunta tukee sivistysvaliokunnan tavoin valtioneuvoston tavoitteita koulutustason nostamisesta ja jatkuvan oppimisen vahvistamisesta EU-tasolla Euroopan kilpailukyvyn turvaamiseksi. Jatkuvat panostukset Erasmus+:n kaltaisiin ohjelmiin tukevat näitä tavoitteita. Valiokunta on yhtä mieltä siitä, että EU:n on oltava kilpailukykyinen alue sekä huippututkimukselle että opiskelijavaihdolle.

(23) Suuri valiokunta kannattaa sivistysvaliokunnan tavoin osaamisen liikkuvuuden edistämistä ja liikkuvuuden esteiden poistamista, kuitenkin siten, että päätöksenteko koulutuspolitiikasta pysyy jäsenmailla (SiVL 2/2024 vp). Opiskelijaliikkuvuuden taloudellista ja sosiaalista saavutettavuutta sekä houkuttelevuutta tulee lisätä. Opiskelijaliikkuvuuden tukeminen erityisillä vaihto-ohjelmilla parantaa osaltaan tiedon ja osaamisen vapaata liikkumista ja näin suoraan ja välillisesti nostaa tutkimuksen laatua. Suuri valiokunta yhtyy sivistysvaliokunnan toteamukseen siitä, että EU:n alueella asuu lähes 75 miljoonaa 15–29-vuotiasta nuorta ja ilman heidän panostaan ei yksikään avaintavoite tule toteutumaan. Osaavat ja uteliaat nuoret ovat avainasemassa muun muassa Euroopan strategisen kilpailukyvyn vahvistamisessa.

EU:n teknologiapolitiikka

(24) **Murrosteknologiat.** Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että EU:n digitaalinen johtajuus edellyttää investointeja erityisesti murrosteknologioihin, kuten tekoälyratkaisuihin, suurteho- ja kvanttilaskentaan, siruteknologiaan sekä 6G:hen. Näitä teknologioita tulee kehittää entistä strategisemmin niiden koko potentiaalin hyödyntämiseksi datavetoisen talouden kehityksessä. Suuri valiokunta korostaa, että monilla näistä murrosteknologioista on myös turvallisuuspoliittista merkitystä (TuVL 1/2024 vp ja UaVL 1/2024 vp).

(25) Suuri valiokunta katsoo tulevaisuusvaliokunnan tavoin, että teknologian kehityksellä on niin suuri vaikutus kilpailukykyyn, että murrosteknologioiden täysimääräiseen hyödyntämiseen tähtäävä teknologiapolitiikka tulisi nostaa Suomen EU-vaikuttamisen yhdeksi painopisteeksi. Suomella on merkittäviä teknologisia kyvykkyyskäyjiä, joiden asemaa EU:n teknologiapolitiikassa pitää edistää aktiivisesti. Tällaista kyvykkyyttä ja globaalia edelläkävijyyttä liittyy esimerkiksi tekoälyyn ja kielimalleihin, supertietokoneisiin (LUMI-supertietokone), kvanttiteknologiaan,

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

langattomiin tietoverkkoihin, mikroelektroniikkaan, puolijohteisiin, virtuaalisiin maailmoihin, avaruusteknologiaan, biopohjaisiin uusiin materiaaleihin sekä bioteknologiaan (mukaan lukien lääkkeet ja terveysteknologia) ja solumaatalouteen. Suomella on myös kilpailuetuja vetytaloudessa, jonka merkitys murrosteknologiana on kasvamassa niin puhtaassa siirtymässä kuin huoltovarmuudessakin (TuVL 1/2024 vp).

(26) **Tekoäly.** Suuri valiokunta yhtyy tulevaisuusvaliokunnan näkemykseen siitä, että EU:n tulisi varmistaa omavaraisuutensa luotettavien yleiskäyttöisten tekoälyratkaisujen tuottamisessa kaikilla EU:n virallisilla kielillä. Generatiiviset tekoälymallit, etenkin pohjamallit, voidaan mieltää taloudellisen innovaation ja tuotekehityksen ja sitä kautta arvonaluonnin infrastruktuuriksi, joka tukee muiden teknologioiden hyödyntämistä. Kilpailukykyiset ja luotettavat eurooppalaiset kielimallit ovat välttämättömiä uusien sovellusten ja kaupallisten palveluiden rakentamisessa.

(27) Suuri valiokunta yhtyy liikenne- ja viestintävaliokunnan näkemykseen siitä, että tekoälyn eurooppalaisessa sääntelyssä on samalla huolehdittava sekä EU:n kilpailukykyyn edistämisestä että kansalaisten perusoikeuksien turvaamisesta (LiVL 4/2024 vp). On arvioitava mistä lähtökohdista tekoälyä kehitetään. Tekoälyn kehittämisessä on tärkeää analysoida myös siihen liittyviä riskejä ja edistää tekoälyn vastuullista ja ihmiskeskeistä kehittämistä. Sama koskee myös muita uusia teknologioita. Niiden kehittämisen tulee perustua eurooppalaiselle arvopohjalle.

Puhdas siirtymä, biotalous ja kiertotalous

(28) **Ilmastonmuutos.** Suuri valiokunta pitää ympäristövaliokunnan tavoin erittäin hyvänä sitä, että valtioneuvosto on nostanut ilmastonmuutoksen hillinnän ja puhtaan siirtymän yhdeksi painopisteeksi. Puhdas siirtymä on Suomen etu talouden, huoltovarmuuden ja ekologisen kestävyyskannalta. Tämä edellyttää mahdollistavaa, ennakoitavaa, teknologianeutraalia ja investointeihin kannustavaa sääntely-ympäristöä (TaVL 5/2024 vp).

(29) On tärkeää, että EU jatkaa johdonmukaista ilmastonmuutoksen vastaisten ja luonnon monimuotoisuutta vahvistavien politiikkatoimien tekemistä ottaen samalla huomioon kestävä kehityksen periaatteet. Huomioon on otettava myös toimimattomuuden kustannukset. Esimerkiksi ilmastonmuutoksen aiheuttamien sään ääri-ilmiöiden arvioidaan aiheuttavan jo mittavia vahinkoja ja siten aineellisia menetyksiä. Kunnianhimoinen ilmastopolitiikka on omiaan lisäämään myös yhteiskunnan kriisinsietokykyä. Muuttuneessa geopoliittisessa tilanteessa irtautuminen fossiilisesta energiasta on ollut helpompaa niille jäsenmaille, jotka olivat jo tehneet määrätietoisia toimia uusiutuvan energian lisäämiseksi (YmVL 1/2024 vp).

(30) Kuten ympäristövaliokunta toteaa, johdonmukainen ja pitkäjänteinen ilmastopolitiikka luo pohjan tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavalle energiamurrokselle eli yritysten merkittävillä ja oikea-aikaisilla käytännön investoinneilla sekä teknologioiden kehittämiselle. Kunnianhimoinen EU:n ilmastopolitiikka tasaa myös kilpailuolosuhteita ottaen huomioon Suomen EU:ta pidemmälle menevät kansalliset ilmastotavoitteet. Asiantuntijakuulemisissa tuotiin esiin, että alkava lainsäädäntökausi on kriittinen puhtaan siirtymän investointien saamiseksi Suomeen.

(31) Suuri valiokunta yhtyy ympäristövaliokunnan näkemykseen siitä, että kustannustehokkuus on olennainen ilmastopolitiikan edellytys. Päästökauppajärjestelmän keskeinen asema tulee säi-

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

lyttää ja sitä tulee vahvistaa. Sääntelyn pääpaino tulee pitää päästövähennyksissä, päästökaupan kehittämisessä sekä puhtaiden teknologioiden kehitys- ja innovaatiotoimien edistämässä. Teknologianeutraaliuden tulee säilyä keskeisenä periaatteena, ja EU-sääntelyn tulee mahdollistaa kaikkien uusien ilmastoteknologioiden kehitys ja käyttöönotto.

(32) Kuten maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, ilmastonmuutos vaikuttaa maatalouden harjoittamisen edellytyksiin monella tavalla. Tukivarojen suuntaaminen jatkossa nimenomaan aktiivisesti ruokaa tuottavien tilojen käyttöön voi edistää sekä päästövähennyksiä että tuottavuutta. Kestävä kotimainen ruokajärjestelmä lisää omavaraisuutta, kuormittaa vähemmän ympäristöä ja tuottaa puhdasta ja terveellistä ruokaa (MmVL 3/2024 vp). Suuri valiokunta yhtyy ympäristövaliokunnan näkemykseen siitä, että kaikkien sektoreiden tulee osallistua päästövähennyksiin, mutta kustannustehokkuuden varmistaminen on aina olennaista. Yhteisen maatalouspolitiikan sisäisin keinoin on tärkeää vahvistaa alan ympäristötoimia varmistamalla samalla ruoantuotannon jatkuvuus ja maatalouden tuottava harjoittaminen koko EU:n alueella (YmVL 1/2024 vp).

(33) **Fossiiliset polttoaineet.** Suuri valiokunta kannattaa sitä, että uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden toimien prioriteettina on fossiilisten polttoaineiden käytön vähentäminen. Valiokunta korostaa talousvaliokunnan ja valtioneuvoston tavoin puhtaan energian investointien edistämistä. Fossiilisista polttoaineista luopuminen vahvistaa osaltaan myös strategisen kilpailukyvyn ja autonomian tavoitteita ja siten myös kriisinkestävyttä. On tärkeää, että pyrittäessä fossiilisten polttoaineiden käytön vähentämiseen kiinnitetään erityistä huomiota kansalaisten arjen kustannusten kohtuullisiin pysymiseen. Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että myös rahoitusjärjestelmä tukee puhdasta siirtymää: EU:n taksonomiakriteerien tulee huomioida kattavasti uusiutuvan energian tuotanto sekä ydinvoima. Lisäksi tulee aktiivisesti edistää tyyppihyväksytyjen SMR-reaktoreiden käyttöönottoa edistävän regulaation valmistelua (TaVL 5/2024 vp).

(34) **Metsiä ja maankäyttöä koskeva sääntely.** Kuten ympäristövaliokunta toteaa, ilmastonmuutos ja luontokato ovat monin tavoin kytköksissä toisiinsa ja siksi niiden keskinäiset riippuvuudet tulee tunnistaa ja ratkaista yhdessä. Suuri valiokunta pitää ympäristövaliokunnan ja maa- ja metsätalousvaliokunnan (YmVL 1/2024 vp, MmVL 3/2024 vp) tavoin olennaisena sitä, että metsiä ja maankäyttöä koskevassa sääntelyssä otetaan huomioon jäsenvaltioiden toisistaan poikkeavat olosuhteet, suojelutoimien lähtötaso ja mahdollisuudet kustannustehokkaisiin kansallisiin toimiin. On myös tärkeää, että tunnistetaan metsiin liittyvät elinkeinomahdollisuudet. Metsillä on keskeinen merkitys Suomen kansantaloudelle, aluekehitykselle ja työllisyydelle.

(35) Suuri valiokunta korostaa ympäristövaliokunnan ja maa- ja metsätalousvaliokunnan tavoin, että metsäpolitiikan tulee olla jatkossakin kansallisen päätäntävällän piirissä, vaikka EU vaikuttaakin välillisesti metsäpolitiikan sisältöön muun muassa ilmasto-, ympäristö- ja energia-politiikan kautta. Suomen on jatkossakin aktiivisesti vaikutettava EU:n metsiin liittyviin politiikkoihin.

(36) Suuri valiokunta korostaa erikoisvaliokuntien tavoin, että luonnon monimuotoisuuden edistäminen ja metsien talouskäyttö eivät ole toisiaan poissulkevia. Monimuotoisuuden ja metsien kasvun edistäminen toteutetaan parhaiten osana aktiivista ja oikea-aikaista kestävä metsätaloutta. Hyvinvoivat metsät turvaavat myös maamme huoltovarmuutta ja muutoskestävyyttä. Suomen on tehtävä vahvaa vaikuttamistyötä EU:ssa sen eteen, että tietoisuus kestävä metsä-

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

louden ratkaisuihin ja mahdollisuuksista kasvaa. On myös pyrittävä tarjoamaan ratkaisuja, jotka edistävät luonnon monimuotoisuutta tavalla, joka ei aseta Suomea luonnonolosuhteineen epäedulliseen asemaan. Metsäteollisuustoimialoilla arvonnäköyksen nostaminen on tärkeä tavoite niin Suomen kansantalouden kuin koko EU:n kannalta. Puurakentamisella arvonnäköy voidaan kaksinkertaistaa lisäämättä hakkuita, kun mekaanisen metsäteollisuuden tuotteita jatkojalostetaan nykyistä pidemmälle EU:n alueella. Metsien ilmastohyötyjä voidaan kasvattaa panostamalla pitkäikäisiin tuotteisiin sekä huolehtimalla riittävän suuren metsänielun toteutumisesta (MmV 3/2024 vp).

(37) **Kierto- ja biotalous.** Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että kiertotalouden edistäminen on valtioneuvoston pääpainopisteissä ja että sisämarkkinoiden ja teollisuuspolitiikan vahvistamisessa korostetaan resurssitehokkuutta, kiertotalouden ratkaisuja ja hiilineutraalien materiaalien kehittämistä. On myös hyvä, että valtioneuvoston tavoitteena on biotalouden kasvun mahdollisuuksien huomioiminen vahvasti EU:n teollisuuspolitiikassa. Laajat biologiset luonnonvarat yhdistettynä korkeaan teknologiseen osaamiseen antavat Suomessa hyvät mahdollisuudet uusien kierto- ja biotalousratkaisujen kehittämiseen.

(38) Suuri valiokunta katsoo, että kiertotalouden periaatteiden kytkeminen entistä vahvemmin osaksi EU:n keskeisiä politiikka-alueita, kuten sisämarkkinoita ja yhteistä maatalouspolitiikkaa, voi edistää yhtä aikaa sekä EU:n kilpailukykyä, kasvua ja strategista autonomiaa että ilmastomuutoksen ja luontokadon torjunnan tavoitteita (YmVL 1/2024 vp, TaVL 5/2024 vp). Talousvaliokunta toteaa lausunnossaan, että vaikka bio- ja kiertotalous on nostettu painopisteiden joukkoon, niihin liittyviä konkreettisia vaikuttamistavoitteita ei selvityksessä juurikaan tarkastella. Tulee tunnistaa ne sääntelyn esteet ja kehittämistarpeet ja mahdollisuudet EU-rahoituksen suunnittamisessa, joilla tavoitteita tulee konkreettisesti edistää.

(39) Ympäristövaliokunta toteaa lausunnossaan, että oikein toteutettuna kasvava ja kestävämmäksi muuttuva biotalous tukee EU:n ilmastoneutraaliuden saavuttamista. EU:ssa tulee myös ymmärtää, että biotalous ja uusiutuvat luonnonvarat tarjoavat osaltaan kestäviä ratkaisuja vähähiilisyteen ja haitallisista riippuvuuksista irtautumiseen. Ilmastomuutos ja luontokato edellyttävät kaikkien hyvien ratkaisujen käyttöönottoa, eikä ole järkevää pyrkiä rajoittamaan politiikkaa vain yhdenlaisen mallin varaan.

(40) Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että EU:n alueella panostetaan omiin teknologisiin ratkaisuihin bioperäisen hiilidioksidin talteenotossa ja varmistetaan yleisesti Euroopan vahvan aseman säilyttäminen biotalouden osaajana. On tärkeää, että EU:n teollisuuspolitiikassa tunnustetaan uusiutuvien luonnonvarojen tarjoamat kasvun mahdollisuudet EU:n taloudelle, jotta biotalouden tutkimuksen ja kehityksen panostukset realisoituvat myös investointeina Suomeen.

Kokonaisturvallisuus ja vahvempi Eurooppa

(41) Kansainvälisessä toimintaympäristössä on tapahtunut perustavanlaatuinen muutos. Globaali vastakkainasettelu on kiristynyt ja suurvaltakilpailu kasvanut. Myös muut politiikan megatrendit, kuten esimerkiksi sääntöperusteisen maailmanjärjestyksen kohtaamat haasteet ja protektionismin kasvu, vaikuttavat suoraan EU:n toimintaan. EU:ta rakennetaan aiempaa painokkaammin turvallisuusyhteisönä, jolla on vahva geopoliittinen ulottuvuus (UaVL 1/2024 vp).

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

(42) Suuri valiokunta katsoo ulkoasiainvaliokunnan ja valtioneuvoston tavoin, että EU:n geopoliittista roolia tulee pyrkiä vahvistamaan muuttuneessa turvallisuusympäristössä ja kiristyneen suurvaltakilpailun raamittamassa globaalissa asetelmassa. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa ja siihen liittyvät toimet Venäjää vastaan ovat jälleen osoittaneet, miten tärkeää unionin yhtenäisyyden ja toimintakyvyn turvaaminen on. Valtioneuvosto toteaa selvityksessään, että toimintakykyä tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti ja kehittää johdonmukaisesti. Suuri valiokunta yhtyy tähän näkemykseen. Tulee miettiä, millaisia kyvykkyyksiä, resursseja, rakenteita ja päätöksentekomenettelyitä tämä vaatii.

(43) **Ukraina.** Valtioneuvoston selvityksen mukaan EU:n tulee jatkaa vahvaa poliittista, taloudellista ja sotilaallista tukeaan Ukrainalle niin kauan kuin on tarpeen. Suuri valiokunta antaa tälle ulkoasiainvaliokunnan tavoin täyden tukensa. Suuri valiokunta painottaa, että EU:n poliittista, taloudellista ja sotilaallista tukea pitää jatkaa ja vahvistaa. Materiaaliapu ja humanitaarinen apu ovat tärkeitä, samoin kuin samanaikainen valmistautuminen jälleenrakennukseen. Valiokunta korostaa myös pakotepolitiikan merkitystä niin Venäjää kuin Valko-Venäjääkin kohtaan ja pitää kriittisenä, että unioni löytää keinoja pakotteiden kiertämisen estämiseksi (UaVL 1/2024 vp).

(44) **EU:n ulkosuhteet.** Suuri valiokunta yhtyy puolustusvaliokunnan (PuVL 3/2024 vp) ja ulkoasiainvaliokunnan näkemykseen siitä, että unionin kokonaisturvallisuutta tulisi käsitellä ja kehittää vahvassa yhteydessä EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan ja ulkosuhteisiin. Suuri valiokunta katsoo puolustusvaliokunnan ja ulkoasiainvaliokunnan tavoin, että EU:n on luotava ja pidettävä yllä läheisiä ja toimivia kumppanuussuhteita laajasti eri puolille maailmaa. EU:n ja sen jäsenvaltioiden näkemyksiä haastetaan aktiivisesti ja avoimesti. Läntisen maailman ja erityisesti EU:n painoarvon maailmassa arvioidaan pienentyneen, joten kumppaniverkoston ylläpito vaatii erityistä aktiivisuutta. Suuri valiokunta katsoo ulkoasiainvaliokunnan tavoin, että EU:n keskeisenä strategisena tavoitteena tulee olla myös monenkeskisten järjestelmien ja instituutioiden lujittaminen.

(45) Suuri valiokunta katsoo valtioneuvoston tavoin, että Suomen tavoitteena tulee olla EU:n ja Yhdysvaltojen mahdollisimman tiivis ja strateginen yhteistyösuhde. Kuten puolustusvaliokunta toteaa, Yhdysvaltojen merkitys EU:n ja Euroopan poliittisena, taloudellisena ja sotilaallisena kumppanina on valtava samoin kuin Yhdysvaltain rooli Ukrainan sotilaallisessa tukemisessa.

(46) Venäjän hyökkäyssota on tiivistänyt unionin kumppanuussuhteita esimerkiksi Australian, Etelä-Korean, Japanin, Kanadan ja Uuden-Seelannin kanssa. Suuri valiokunta yhtyy ulkoasiainvaliokunnan arvioon siitä, että EU:n on syytä huomioida Aasian sekä Intian ja Tyynenmeren alue myös poliittisen, taloudellisen ja teknologisen kehityksen kannalta keskeisenä. Globaalin etelän ja alueellisten suurvaltojen merkityksen arvioidaan tulevaisuudessa edelleen kasvavan. On tärkeää, että EU kehittää myös globaaleja kumppanuuksiaan ja tämä näkökulma otetaan huomioon tulevissa vaikuttamissuunnitelmissa (UaVL 1/2024 vp).

(47) **Unionin kriisinsietokyky ja varautuminen.** Suuri valiokunta kannattaa erikoisvaliokunnan tavoin unionin kriisinsietokyvyn vahvistamista ja laaja-alaista varautumista mahdollisiin kriiseihin ja hybridiuhkiin. EU:n kriisinkestävytyden vahvistaminen on tärkeä osa strategista autonomiaa.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

(48) Suuri valiokunta katsoo hallintovaliokunnan tavoin, että hybridiuhkien tehokas torjunta edellyttää yhtenäistä ja ajantasaista tilannekuvaa myös EU-tasolla, sillä hybridiuhat ovat luonteeltaan tarkoituksellisen moniulotteisia ja niiden vaikutukset ja torjuntavastuut ulottuvat useiden kansallisten viranomaisten vastuulle. Valiokunta katsoo, että unionin häiriönsietokyvyn vahvistaminen vaatii sekä tehostettuja riskinhallintatoimia että lisäpanostuksia kriittiseen digitaaliseen infrastruktuuriin, kuten mobiiliverkkoihin ja merikaapeleihin sekä tulevaisuuden teknologiaratkaisuihin. Esimerkiksi niin sanottuihin pilvipalveluihin liittyy turvallisuusnäkökulmia, jotka tulee niitä kehitettäessä ottaa huomioon (HaVL 6/2024 vp).

(49) Suuri valiokunta kannattaa sitä, että kokonaisturvallisuusajattelua ja suomalaista huoltovarmuuskonseptia edistetään EU-tasolla. Samalla on huolehdittava siitä, että EU-tason varautuminen ei heikennä vaan täydentää ja tukee kansallisia toimenpiteitä ja järjestelyitä (PuV 4/2024 vp, TuVL 1/2024 vp, HaVL 6/2024 vp). Kriisinkestävytyden rakentamisen tulisi perustua suomalaisen varautumisajattelun mukaisesti koko yhteiskunnan osallistavaan lähestymistapaan, jossa EU:n toimielimillä olisi koordinoiva rooli.

(50) Suuri valiokunta pitää tärkeänä edistää EU-tason systemaattista varautumista erityisesti sellaisten huoltovarmuuden kannalta kriittisten hyödykkeiden ja palveluiden osalta, joiden tuotanto on hyvin keskittynyttä tai joiden kysyntä häiriötilanteissa nousisi erittäin merkittävästi tai nopeasti (TaVL 5/2024 vp). Suuri valiokunta myös korostaa infrastruktuurin ja liikenteen toimivuuden merkitystä huoltovarmuuden näkökulmasta. Suomen maantieteellinen sijainti ja arktiset olosuhteet asettavat tässä suhteessa erityisvaatimuksia, mikä tulee tuoda esiin Suomen EU-vaikuttamisessa (LiVL 4/2024 vp).

(51) Suuri valiokunta korostaa sivistysvaliokunnan ja tulevaisuusvaliokunnan tavoin medialukutaidon merkitystä unionin kriisinsietokyvylle. Informaatiovaikuttaminen voi horjuttaa yhteiskunnan koossa pitävää luottamusta. Medialukutaidon ja mediakasvatuksen aseman merkitystä tulee pitää myös EU-tasolla esillä osana kokonaisturvallisuuden tavoitteita. Suuri valiokunta korostaa myös kansalaisten henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin merkitystä kokonaisturvallisuudelle ja yhteiskuntien kriisinsietokyvylle. Hyvinvoinnilla on olennainen yhteys myös työvoiman saatavuuteen. Suuri valiokunta pitää tulevaisuusvaliokunnan tavoin tärkeänä kansalaisten digitaalista hyvinvointia ja korostaa erityisesti tarvetta suojella lapsia ja nuoria teknologian haittavaikutuksilta. Suuri valiokunta nostaa myös sivistysvaliokunnan tavoin esille sivistyksen ja kulttuurin sekä kansalaisten fyysisen toimintakyvyn merkityksen yhteiskunnan kriisinsietokyvylle (SiVL 2/2024 vp).

(52) **Kyberturvallisuus.** Suuri valiokunta korostaa kyberturvallisuuden merkitystä. Sitä tulee vahvistaa sekä jäsenvaltioissa että EU-tasolla. Kyberturvallisuus on olennainen elementti yhteiskuntarauhan, kansallisen ja kansainvälisen turvallisuuden sekä hyvinvoinnin takaamisessa. Kyberturvallisuuteen liittyvät uhkat, häiriöt ja hyökkäykset voivat kohdistua yhteiskunnan kriittisiin toimintoihin.

(53) Suuri valiokunta korostaa hallintovaliokunnan tavoin, että kansallisella ja kansainvälisellä tiedonvaihdoilla ja yhteistyöllä on keskeinen merkitys tällaisiin uhkiin varautumisessa ja kyberrikollisuuden torjunnassa. Puolustusvaliokunta katsoo, että EU:ssa tulisi saada aikaan reaaliaikainen, operatiivinen tilannekuva jäsenvaltioihin kohdistuvan tietojärjestelmiin vaikuttamisen ja

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

kyberrikollisuuden valvonnan tueksi. Tilannekuvan pohjalta voitaisiin toteuttaa konkreettisia ennaltaehkäiseviä ja suojaavia toimenpiteitä. Tilannekuvan tulisi olla jäsenmaiden viranomaisten käytettävissä erilaisiin tarkoituksiin, mukaan lukien kansainvälinen verkkorikostutkinta. EU-tasolla on myös ohjattava ja luotava olosuhteet teollisuudelle uusien palveluiden ja ratkaisujen kehittämiseksi. Tämä tukee myös Suomen oman puolustus- ja kyberteollisuuden kyvykkyyttä uusien palveluiden tarjoamiseen (PuVL 3/2024 vp).

(54) **EU:n puolustusyhteistyön syventäminen.** Valtioneuvoston selvityksessä tuetaan vahvasti EU:n puolustusyhteistyön syventämistä ja todetaan, että kehittämisessä tulee huomioida sekä EU:n kyky globaalina toimijana että oman puolustuksen vahvistaminen. Tällä tarkoitetaan muun muassa suorituskykyjen kehittämistä pysyvän rakenteellisen yhteistyön sitoumusten mukaisesti, sotilaallista liikkuvuutta, EU:n nopean toiminnan kyvyn vahvistamista, EU:n kriisinhallinnan mukauttamista toimintaympäristön muutoksiin, puolustustarvikemarkkinoita ja EU:n puolustusteollisuuden sisällyttämistä kestäväen rahoituksen taksonomiaan sekä EU:n ja Naton välistä yhteistyötä. Suuri valiokunta pitää näitä tavoitteita puolustusvaliokunnan ja ulkoasiainvaliokunnan tavoin perusteltuina ja toivoo näitä yleisiä tavoitteita edelleen konkretisoitavan vaikuttamistyössä.

(55) Suuri valiokunta haluaa ensinnäkin painottaa puolustusvaliokunnan tavoin, että on kriittisen tärkeää varmistaa, että sekä Ukrainan tukemisen että unionimaiden oman puolustuskyvyn kehittämisen osalta ammustuotannon ylösskaalaus saadaan tehtyä mahdollisimman nopeasti. EU:lla on tässä merkittävä rooli (PuVL 3/2024 vp).

(56) Valtioneuvosto on selvityksessään asettanut tavoitteeksi puolustustarvikkeiden yhteismarkkinat. Suuri valiokunta pitää tätä tavoitetta oikeansuuntaisena ja myös hyvin kunnianhimoisena. Tähänastiset toimet ja voimassa olevan sääntelyn vaikutukset ovat jääneet melko heikoiksi (UaVL 1/2024 vp ja PuVL 3/2024 vp). Puolustusvaliokunta pitää erityisen ongelmallisena sitä, että lähes 15 vuotta voimassa ollut puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi (2009/81/EY) avoimien puolustusvälinemarkkinoiden luomiseksi ei ole johtanut käytännössä mihinkään. Monet jäsenmaat ovat jatkaneet protektionistisella, omaa teollisuuttaan suojelevalla linjalla. Puolustusvaliokunta katsoo, että Suomen tavoitteena tulee joka tapauksessa olla eurooppalaisten puolustustarvikemarkkinoiden toimivuuden varmistaminen jo olemassa olevan sääntelyn avulla. Valiokunta myös arvioi, että komission 5. maaliskuuta 2024 antamassa puolustusteollisuuspaketissa esitetty 1,5 miljardin euron määräraha puolustusteollisten hankkeiden vauhdittamiseen on täysin riittämätön tarpeeseen nähden. Eduskunta tulee käsittelemään näitä komission uusia ehdotuksia tarkemmin myöhemmin keväällä valtioneuvoston aiheesta antaman selvityksen pohjalta.

(57) Suuri valiokunta korostaa valtioneuvoston avaintavoitteisiin sisältyvän sotilaallisen liikkuvuuden olevan Suomelle erityisen tärkeää. Valiokunta pitää puolustusvaliokunnan tavoin tärkeänä, että alueellisesti ja Euroopan laajuisesti kyetään muodostamaan yhteisen puolustuksen toimeenpanon edellyttämät liikennekäytävät. Alueellinen rajayhteistyö ja itä-länsi-akselin liikenneyhteyksien kehittäminen on nostettava aiempaa vahvemmin EU-agendalle. Suomi on pärjännyt hyvin hauissa, jotka koskevat sotilaallisen liikkuvuuden hankkeiden EU-rahoitusta, joka perustuu TEN-T-verkon toimeenpanoa varmistavaan Verkkojen Eurooppa -rahoitusvälineeseen. Suuri valiokunta pitää tärkeänä varmistaa, että sotilaallisen liikkuvuuden hankkeet huomioidaan jatkossakin asianmukaisesti EU:n liikenneagendaa kehitettäessä. Suuri valiokunta korostaa laa-

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

jemminkin Verkojen Eurooppa -rahoitusvälineen merkitystä Suomelle. Rahoitus tulee jatkossakin järjestää niin, että se palvelee myös Suomen tarpeita. Valtioneuvoston tulee olla asiassa aktiivinen.

(58) Suuri valiokunta tukee ulkoasiainvaliokunnan ja puolustusvaliokunnan tavoin ajatusta erillisen EU:n puolustusministerineuvostokokoonpanon perustamisesta. Suuri valiokunta suhtautuu valiokuntien tavoin myönteisesti myös puolustuskomissaarin tehtävän perustamiseen komission puheenjohtajan Ursula von der Leyenin esittämällä tavalla. Uuden komissaarin nimike voisi kuitenkin pikemminkin olla puolustusteollisuuskomissaari, kuten puolustusvaliokunta ja tulevaisuusvaliokunta lausunnoissaan arvioivat. Tämä kertoisi ulospäin tarkemmin, mikä olisi uuden komissaarin toimintakenttä.

(59) Suuri valiokunta kannattaa tavoitetta syventää EU:n ja Naton yhteistyötä. Kuten ulkoasiainvaliokunta toteaa, omaa sotilaallista toimintakykyään kehittäessään EU:n on tärkeää pyrkiä läheiseen yhteistyöhön Naton kanssa, jotta vältetään kilpailu samoista resursseista. Pällekkäisyyksien välttäminen on tärkeää. Tavoitteena tulee olla selkeä työnjako ja koordinaatio Naton ja EU:n yhteistyölle EU:n puolustuksen varmistamisessa (TuVL 1/2024 vp).

(60) Suuri valiokunta kiinnittää valtioneuvoston huomiota puolustusvaliokunnan lausunnon kirjaukseen siitä, että EU:n lyijyasetuksesta on vakavaa haittaa kansalliselle puolustukselle. Tuoreimman lyijyä koskevan rajoituksen mukaan lyijyhauleja ei saa käyttää tai kuljettaa mukana ampumistarkoituksessa kosteikkoalueilla ja niiden suojavyöhykkeellä. Rajoitus koskee myös urheiluumunnaa ja kattaa kosteikkoalueilla sijaitsevat ulkoampumaradat. Valmisteilla olevalla lyijy II -rajoitusehdotuksella olisi valiokunnan mukaan erityisen ongelmallisia vaikutuksia vapaaehtoiseen maanpuolustukseen. Valtioneuvosto on vaikuttanut asiassa aktiivisesti. Tätä vaikuttamistyötä pitää jatkaa (PuVL 3/2024 vp).

(61) **Sisäinen turvallisuus.** Suuri valiokunta pitää hallintovaliokunnan tavoin tärkeänä, että järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan panostetaan. Järjestäytyneet rikollisryhmät vastaavat Suomessa suurelta osin huumausaineiden kaupasta, johon kytkeytyy myös ampuma-aserikollisuutta ja väkivaltaa. Muita merkittäviä toiminta-alueita ovat muun muassa ihmiskauppa ja työperäinen hyväksikäyttö, talousrikollisuus ja omaisuusrikollisuus. Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta edellyttää tehokasta kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä.

(62) Suuri valiokunta kannattaa hallinto- ja lakivaliokunnan tavoin tavoitetta oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten toimintaedellytysten kehittämisestä vastaamaan merkittävästi muuttunutta turvallisuusympäristöä erityisesti viranomaisten tiedonvaihtoa ja tietoturvaa edistämällä (LaVL 5/2024 vp, HavL 6/2024 vp).

(63) Suuri valiokunta yhtyy hallintovaliokunnan näkemykseen siitä, että viranomaisten keskinäisen tietojenvaihdon lisääminen jäsenvaltioiden välillä terrorismin ja muun rikollisuuden torjumiseksi on erittäin kannatettavaa. Tiedonvaihto on tärkeää sekä jäsenvaltioiden että EU:n toimielinten ja virastojen välillä. Esimerkiksi Europolin ja Frontexin tulee saada tehtäviensä hoitamisen kannalta olennainen tieto jäsenvaltioilta, ja jäsenvaltioiden tulee voida hyödyntää tätä tietoa. Hallintovaliokunta korostaa lausunnossaan Europolin merkitystä jäsenvaltioiden tukena ja

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

katsoo, että Europolille tulisi turvata riittävät resurssit EU:n budjetista lisääntyneiden velvoitteiden hoitamiseen.

(64) ***Ruokaturva ja huoltovarmuus yhteisessä maatalouspolitiikassa.*** Suuri valiokunta painottaa ruuantuotantoa maatalouden tärkeimpänä tehtävänä. Maataloudella ja elinvoimaisella maaseudulla on keskeinen merkitys omavaraisuuden, huoltovarmuuden ja turvallisuuden näkökulmasta (MmVL 3/2024 vp, YmVL 1/2024 vp). Valtaosa (94,8 %) EU-alueen maataloista luokitellaan perhetiloiksi eli tiloiksi, joilla perheenjäsenet vastaavat yli 50 prosentista maatilatalouteen käytetystä työstä. Suuri valiokunta korostaa maa- ja metsätalousvaliokunnan tavoin, että hajautettu maataloustuotanto on niin Suomessa kuin koko EU:n alueella ruokaturvan keskeinen perusta. Kuten valtioneuvoston selvityksessä todetaan, on kokonaisturvallisuuden kannalta tärkeää, että maataloutta voidaan harjoittaa tuottavasti koko EU:n alueella. Suuri valiokunta kiinnittää myös huomiota tarpeeseen vauhdittaa koko EU:n tasolla peltöjen siirtymistä uusien viljelijöiden aktiivikäyttöön sukupolvenvaihdon yhteydessä. Suomessa on jo tehty töitä asian eteen. Hallitusohjelman mukaan sukupolvenvaihdon ja maatalouden tilusjärjestelyiden edistämistä jatketaan ja hallitus ryhtyy toimenpiteisiin aktiivisessa ruuantuotannossa olevien peltöjen saamiseksi korvauskelpoisuuden piiriin.

(65) Viime vuosien muutokset kansainvälisessä toimintaympäristössä ovat korostaneet kansallisen ruuantuotannon ja ruokaketjun toimintavarmuuden merkitystä. Maatalouden tuotantopanosten kustannukset lähtivät nousuun jo syksyllä 2021 pandemian jälkimainingeissa. Erityisesti lannoitteiden ja energian hintojen nousu voimistui Venäjän aloittaessa hyökkäyssodan Ukrainaan helmikuussa 2022. Globaalit kriisit ovat tehneet näkyväksi Suomen ja koko EU:n ruuantuotannon riippuvuuden ulkomaisista tuontipanoksista ja maailmanmarkkinoiden hintakehityksestä.

(66) Suuri valiokunta katsoo maa- ja metsätalousvaliokunnan tavoin, että EU:ssa on tärkeää tunnistaa elintarvikehuollolle kriittiset tuotantopanokset ja selvittää, miten niiden kriisinkestävyyttä voidaan kehittää. Ruokasektorin kriittisimpien luonnonvarojen ja tuotantopanosten saatavuus sekä niiden eurooppalainen omistajuus on varmistettava. On muun muassa välttämätöntä lisätä suunnitelmallisesti lannoitteiden ja rehujen tuotannon omavaraisuutta.

Muuttoliikkeen hallinta

(67) Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että unionissa on päästy monen vuoden neuvotteluiden jälkeen sopuun uudesta maahanmuutto- ja turvapaikkalainsäädännön kokonaisuudistuksesta (nk. maahanmuuttopakti). Suuri valiokunta yhtyy hallintovaliokunnan tavoin valtioneuvoston lähtökohtaan siitä, että kunkin jäsenvaltion tulee normaaliaikoina hoitaa itse muuttoliikepolitiikkaan liittyvät velvoitteensa ja huolehtia ulkorajansa turvallisuudesta.

(68) Suuri valiokunta pitää hallintovaliokunnan tavoin tärkeänä, että muuttoliikepolitiikassa korostetaan kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa toimia edistetään niin EU:n sisällä kuin suhteissa kolmansiin maihin. Vahvoihin ja toimiviin kumppanuuksiin kolmansien maiden kanssa tulee panostaa, jotta esimerkiksi palautuksia voidaan tehostaa. Muuttoliikepaineen hillintään ja ihmiskuljetuksen ehkäisemiseen tulee löytää toimivia ratkaisuja. Samalla on tärkeää, että myös laillisia maahantuloväyliä ja esimerkiksi osaajien maahantuloa edistetään (HaVL 6/2024 vp ja TuVL 1/2024 vp).

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

(69) Valtioneuvoston selvityksen mukaan Suomi edistää rakentavasti EU-tason toimia, joilla kehitetään mahdollisuuksia toteuttaa turvapaikkaprosessi ja kansainvälisen suojelun tarjoaminen turvallisissa kolmansissa maissa. Suuri valiokunta toteaa ulkoasiainvaliokunnan (UaVL 1/2024 vp) tavoin, että tämä olisi iso muutos. Hallitusohjelman mukaan Suomi noudattaa muuttoliikepolitiikassa ihmisoikeus- ja muita kansainvälisiä sopimuksia, EU-lainsäädännön velvoitteita ja oikeusvaltioperiaatetta. Valiokunta pitää tärkeänä esitettyjen tavoitteiden arvioimista myös näistä näkökulmista, kun mahdollisten EU-tason toimien pohjaksi selvitetään erilaisia vaihtoehtoja. Niiden toteuttamiskelpoisuutta ja vaikutuksia on arvioitava huolellisesti (HaVL 6/2024 vp).

(70) Suuri valiokunta korostaa valtioneuvoston tavoin vahvojen ulkorajojen merkitystä ja Schengen-säännösten kehittämistä muuttoliikkeen hallitsemiseksi (HaVL 6/2024 vp). Suuri valiokunta pitää hallintovaliokunnan tavoin välttämättömänä, että ulkoisten toimijoiden mahdollisuudet käyttää muuttoliikettä unioniin kohdistuvan vaikuttamisen välineenä kyetään mahdollisimman tehokkaasti estämään. Tähän tulisi etsiä eurooppalaista ratkaisua sekä kartoittaa tällaiseen vaikuttamiseen liittyvät haavoittuvuudet sekä lähtö- että kohdemaissa ja tutkia tähän liittyvät muutostarpeet jäsenmaiden resilienssin vahvistamiseksi. Valtioneuvoston selvityksen mukaan Suomi edistää rakentavasti sellaisen EU-tason mekanismin käyttöönottoa, jolla laajamittaisen laittoman tai välineellistetyn maahanmuuton tilanteessa yksilöllisten turvapaikkahakemusten käsittely voidaan väliaikaisesti keskeyttää tilanteessa, jossa valtion suvereniteetti vaarantuu esimerkiksi vieraan valtion vihamielisten toimenpiteiden johdosta. Valiokunta painottaa kansainvälisen sopimusjärjestelmän ja sääntöpohjaisen yhteistyön merkitystä sekä sitä, että samalla on onnistuttava tunnistamaan välineellistetty maahantulo osana modernia hybridivaikuttamista.

(71) Ulkoasiainvaliokunta muistuttaa lausunnossaan muuttoliikkeen globaalista kontekstista samoin kuin siitä, että suurin osa maailman pakolaisista elää kehittyvissä maissa. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että EU tehostaisi toimia, joilla vaikutetaan muuttoliikkeen perimmäisiin syihin. Kehitysapu on konkreettinen osa muuttoliikepolitiikan kokonaisuutta. Valiokunta pitää myös tärkeänä ihmiskaupan uhrien auttamiseen tähtäävistä toimista huolehtimista (UaVL 1/2024 vp).

EU:n laajentuminen

(72) Suuri valiokunta katsoo, että onnistunut EU:n laajentuminen vahvistaisi unionin omaa turvallisuutta, globaalia asemaa sekä taloudellista hyvinvointia ja edistäisi demokratiaa, oikeusvaltiokehitystä ja perusoikeuksien toteutumista. Euroopan unionin on pystyttävä tarjoamaan jäsenyysprosessissa mukana oleville maille uskottava näkymä EU-jäsenyyteen edellyttäen, että ne ovat sitoutuneet täyttämään asetetut ehdot (SuVL 13/2023 vp).

(73) Suuri valiokunta katsoo laajentumisprosessin onnistumisen edellyttävän sitä, että jäsenyyskriteereistä pidetään kiinni. Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että kukin hakijamaa etenee omin ansioin ja maita kohdellaan tasapuolisesti. Suuri valiokunta tukee valtioneuvoston kantaa siitä, että laajentumisen kannalta keskeisimpiä uudistuksia hakijamaissa käsitellään sekä jäsenyysneuvottelujen aluksi että viimeiseksi ennen neuvottelujen sulkemista, jotta niiden toteutumista ja muutosten juurtumista ennen jäsenyyttä voidaan parhaalla tavalla tukea. Suuri valiokunta katsoo, että vakaa oikeusvaltio, demokraattiset instituutiot, tehokas korruptiontorjunta ja toimiva markkinatalous ovat keskeisiä EU-jäsenyyden edellytyksiä.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

(74) Kuten suuri valiokunta on aiemminkin todennut (SuVL 13/2023 vp), on tärkeää, että Euroopan unioni pyrkii omalla toiminnallaan siihen, että hakijamaiden motivaatio jäsenyyden edellyttämien uudistusten toimeenpanoon säilyy prosessin edetessä. Asteittainen lähentyminen on tästä näkökulmasta kannatettava lähestymistapa. Yhteistyön asteittainen syventäminen tuo EU-jäsenyyden edut hakijamaiden ja hakijamaiden kansalaisten nähtäville jo laajentumisprosessin aikana ja auttaa näin pitämään motivaatiota uudistuksiin yllä.

(75) Suuri valiokunta katsoo valtioneuvoston tavoin, että unionin tulee jatkaa tukea hakijamaille lähentymisen vauhdittamiseksi ja jäsenyyskriteerien täyttämiseksi. Asteittaisen lähentymisen tavoitteena tulee säilyä täysjäsenyys, ja otettujen askelten tulee perustua kunkin hakijamaan merkkeihin ja olla tarpeen mukaan peruttavissa.

(76) Valtioneuvosto katsoo, että liittymisprosessin rinnalla unionin tulee edetä tarvittavassa sisäisessä työssä laajentumiseen valmistautumiseksi. Suomen näkemyksen mukaan perussopimusmuutokset eivät ole ennakkoehto uusien jäsenvaltioiden hyväksymiselle unioniin, vaan EU:n toimintaa on uudistettava ja tehostettava ensisijaisesti nykyisten perussopimusten puitteissa. Suuri valiokunta yhtyy näihin näkemyksiin.

(77) Suuri valiokunta pitää hyvin tärkeänä kysymystä siitä, miten turvataan laajentuneen unionin tehokas toiminta ja päätöksentekokyky. Määräenemmistöpäätöksiin siirtyminen on mahdollista uusilla aloilla myös nykyisten perussopimusten puitteissa niin kutsuttujen siirtymälausekkeiden nojalla. Valtioneuvoston selvityksen mukaan se olisi valmis määräenemmistöpäätösten lisäämiseen vain rajatuilla ulko- ja turvallisuuspolitiikan osa-alueilla. Suuri valiokunta viittaa ulkoasiainvaliokunnan lausuntoon, jossa todetaan unionin kannanmuodostuksen olevan nykyisin ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla välillä liian hidasta ja lopputulosten ajoittain vesittyvän. Yksimielisyysvaatimus voi myös lisätä kolmansien maiden pyrkimyksiä vaikuttaa EU:n jäsenvaltioihin ja sitä kautta EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittiseen päätöksentekoon. Suuri valiokunta kannattaa ulkoasiainvaliokunnan tavoin pyrkimyksiä etsiä keinoja, joilla tällainen kehityskulku pysäytetään. Kyse on konkreettisesta ongelmasta unionin ulkosuhteissa, ja valtioneuvoston tulisi edistää sen ratkaisemista (UaVL 1/2024 vp). Kuten ulkoasiainvaliokunta huomauttaa, määräenemmistöpäätöksentekoa tasapainottaisivat tarvittaessa perussopimukseen sisältyvät suojalausekkeet. Valtioneuvoston selvityksen kirjaus siitä, että rakentavan pidättäytymisen tarjoamia mahdollisuuksia tulisi hyödyntää, on perusteltu. Yksittäinen jäsenvaltio voi tarvittaessa pidättäytyä äänestämästä ja antaa lausuman, jolloin unionin päätöksenteko ei esty. Kyseinen jäsenvaltio ei olisi velvollinen soveltamaan päätöstä, mutta päätös sitoisi unionia.

(78) Suuri valiokunta viittaa päätöksenteon uudistamisen osalta myös tulevaisuusvaliokunnan lausuntoon, jossa todetaan, että asiantuntijakuulemisten perusteella EU tarvitsee innovatiivisia ratkaisuja muun muassa jäsenmaiden erityispiirteiden entistä parempaan huomioimiseen sekä tilanteisiin, joissa yksi jäsenvaltio pitää unionia panttivankinaan estäen kollektiivisen päätöksenteon (TuVL 1/2024 vp).

(79) Laajentuminen tarkoittaisi merkittäviä muutoksia EU:n politiikka-aloille, varsinkin maatalous- ja koheesiopolitiikkaan, sekä EU:n budjettiin. Vaikka mikään ehdokasmaista ei vielä liittyisikään unioniin vuoden 2027 jälkeisellä rahoituskehyskaudella, tulevaan kehukseen odotetaan sisältyvän nykyistä huomattavasti merkittävämpää rahoitustukea ehdokasmaille. Lisäksi on odotet-

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

tavissa, että laajentuminen luo jo ennakkollisesti painetta uudistaa ja modernisoida EU:n tulevaa rahoituskehystä.

(80) Suuri valiokunta pitää perusteltuna valtioneuvoston näkemystä siitä, että tasapainoisen ja globaalia ruokaturvaa tukevan ratkaisun löytäminen nykyarvion mukaan edellyttäisi riittävän pitkiä siirtymäaikoja sekä maataloustukijärjestelmän uudistamista vastaamaan uutta tilannetta.

(81) Komissio antoi 20. maaliskuuta 2024 tiedonannon, jossa tarkastellaan laajentumisen vaikutuksia neljällä keskeisellä alalla – arvot, politiikan alat, talousarvio ja hallinto – ja luodaan perusta laajentumista edeltäville politiikan uudelleentarkasteluille. Uuden komission on tarkoitus tehdä nämä uudelleentarkastelut vuoden 2025 alussa. Suuri valiokunta käsittelee tarkemmin laajentumisen vaikutuksia, kun se saa valtioneuvostolta E-selvityksen komission edellä mainitusta tiedonannosta.

(82) Suuri valiokunta korostaa, että Suomen on oltava ajoissa liikkeellä ja osallistuttava aktiivisesti keskusteluun siitä, miten unionia tulisi laajentumista varten sisäisesti uudistaa. Kysymys on merkittävä, etenkin taloudellisesti.

Talous ja rahoitus

(83) Suuri valiokunta korostaa valtioneuvoston tavoin jäsenmaiden vastuuta julkisen taloutensa kestävydestä ja tukee ratkaisuja, joiden tavoitteena on vahvistaa jäsenvaltioiden velkakestävyyttä. Suuri valiokunta pitää perusteltuna selvityksen kirjausta siitä, ettei valtioneuvosto sitoudu toimiin, jotka muokkaavat Euroopan unionia epäsymmetrisen tulonsiirtounionin suuntaan (TaVL 5/2024 vp).

(84) Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että EU-budjetin taso tulee säilyttää kohtuullisena, ja lisärahoitusta tärkeisiin kohteisiin tulisi etsiä ensisijaisesti budjetin sisäلتä. Suuri valiokunta suhtautuu valtioneuvoston tavoin kriittisesti EU-tason rahoitusvälineiden luomiseen. Keskeistä on hakea ratkaisuja, jotka pohjautuvat reiluun kilpailuun ja parhaaseen osaamiseen. Suuri valiokunta katsoo, että elpymisväline oli poikkeuksellinen ja kertaluontoinen ratkaisu. Suuri valiokunta ei hyväksy vastaavanlaisen järjestelyn toistamista tai muuttamista pysyväisluontoiseksi.

(85) Suuri valiokunta pitää hyvänä, että selvityksessä todetaan, että tuleviin rahoituskehysneuvotteluihin valmistauduttaessa tulee kansallisia neuvottelutavoitteita asettaessa tunnistaa myös mahdollisen EU:n laajenemisen budjettivaikutukset. Suuri valiokunta tuo esiin, että joissain asiantuntijalausunnoissa nähtiin haastavana kaikkien avaintavoitteiden edistäminen, mukaan lukien Ukrainan tukeminen, ja unionin aseman vahvistaminen nykyisen kokoisella rahoituskehysellä, erityisesti mahdollinen laajentuminen huomioiden.

(86) Suuri valiokunta yhtyy näkemykseen siitä, että seuraavalla rahoituskehyskaudella varoja tulisi suunnata entistä enemmän tutkimusta, innovaatioita ja osaamista sekä digitalisaatiota ja puhdasta siirtymää edistäviin toimiin (TaVL 5/2024 vp). Suuri valiokunta korostaa tulevaisuusvaliokunnan ja talousvaliokunnan tapaan TKI-toiminnan strategista merkitystä. Tulevaisuusvaliokunta ehdottaa lausunnossaan, että EU:n tulisi laatia Suomen TKI-tiekarttaa vastaava kunnian-

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

himoinen tiekartta, jossa olisi tavoitteena nostaa Euroopan TKI-intensiteettiä tiettyyn prosenttilukuun (TuVL 1/2024 vp).

(87) Suuri valiokunta korostaa horisontaalisia ja kilpailuun perustuvia rahoitusvälineitä, kuten tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmaa (Horisontti Eurooppa) ja InvestEU-ohjelmaa, jotka perustuvat korkeaan toiminnan laatuun, eivät kiintiöihin tai aluekriteereihin (SiVL 2/2024 vp, TaVL 5/2024 vp, TuVL 1/2024 vp). Avoin kilpailu nostaa laatua ja vivuttaa sellaista yksityistä TKI-rahoitusta, joka voi johtaa myös kilpailukykyisiin ja kestäviin teollisiin investointeihin. Suuri valiokunta katsoo, että tämän tyyppisten ohjelmien suhteellista osuutta unionin rahoituksessa tulisi kasvattaa. Asiantuntijakuulemisissa tuotiin esiin, että esimerkiksi elpymisrahaston 750 miljardin kokonaisuudesta edellä mainitut kilpailuun perustuvat ohjelmat saivat vain 10 miljardia. Horisontti Eurooppa on ollut Suomelle tärkeä EU-rahoitusohjelma, jossa Suomi on selvä netto-saaja. Tällaisten ohjelmien painoarvon lisääminen palvelisi myös koko EU:n strategisen kilpailuvyön tavoitteita tuen suuntautuessa kilpailukykyisimmille yrityksille.

(88) Suuri valiokunta tukee valtioneuvoston kantaa siitä, että unionin rahoitusta tulisi kohdentaa enemmän kokonaisturvallisuutta ja EU:n ulkorajoja vahvistaviin toimiin.

(89) **Koheesiopolitiikka.** Koheesiopolitiikan uudistamiselle on suuria paineita. Laajentumisen myötä koheesiopolitiikan painopiste siirtyisi entistä enemmän itäiseen Eurooppaan. Suuri valiokunta katsoo hallintovaliokunnan tavoin, että selvityksessä esitetyt avaintavoitteet – strategisen kilpailuvyön vahvistaminen, kokonaisturvallisuuden parantaminen ja puhtaan siirtymän sekä biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistäminen – ovat teemoja, joita on mahdollista edistää myös koheesiopolitiikan välineiden avulla. Suomen tulisi pyrkiä hyödyntämään täysimääräisesti koheesiopolitiikkaa uusien investointien ja asukkaiden saamiseen Suomen eri alueille.

(90) Valtioneuvoston mukaan modernisoitaessa koheesiopolitiikkaa ja sen varojenjakokriteerejä tulisi entisestään painottaa Euroopan unionin ulkoraja-alueiden merkitystä ja niiden tulevaisuuden toimintaedellytyksiä sekä koheesiopolitiikan varojen jakautumista vaikuttavasti. Nykyisessä geopolitiittisessä tilanteessa valtioneuvosto korostaa etenkin Itä- ja Pohjois-Suomen merkitystä koko Euroopan turvallisuudelle.

(91) Suuri valiokunta pitää näitä painotuksia kannatettavina. Suuri valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että Suomi tavoittelisi EU-rahoitusta sulkeutuneen itärajan haittavaikutusten lieventämiseen. Suuri valiokunta korostaa valtioneuvoston tavoin, että Itä- ja Pohjois-Suomen elinvoimaisuus on turvallisuuskysymys koko EU:lle. Venäjän hyökkäyssodalla Ukrainassa ja itärajan sulkemisella on pitkäaikaisia vaikutuksia Itä- ja Pohjois-Suomessa, jossa erityishuomiota tarvitaan niin elinkeinojen, osaavan työvoiman, energiantuotannon, investointien kuin kokonaisturvallisuuden ja huoltovarmuudenkin vahvistamiseen. Suuri valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että tilanne on vaikuttanut myös ulkorajayhteistyön rahoittamiseen, joskin rahoitusta on saatu tälle kehyskaudelle uudelleen kohdennettua EU-maiden välisiin hankkeisiin. Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että EU-rahoituksen jatkuvuus Suomen ulkoraja-alueilla varmistetaan myös tulevilla rahoituskehyskaudella.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

(92) Helmikuussa 2024 julkaistussa koheesiopolitiikan korkean tason työryhmän raportissa Euroopan ulkorajoihin kohdistuva negatiivinen kehitys nostetaan esille osana koheesiopolitiikkaa. EU:n Venäjän vastaiset pakotteet ja turvallisuusympäristön muutos heijastuvat voimakkaasti Suomen itärajan maakuntiin ja niiden toimintaedellytyksiin, ja vastaavia EU:n itäisiä ulkorajajalueita on eräissä muissakin EU-maissa. Suuri valiokunta katsoo, että rahoitus voitaisiin tavoitella toteutettavaksi esimerkiksi hallintovaliokunnan lausunnossa kuvatulla tavalla erillisellä, nykyisen NSPA-tuen rinnalle tulevalla EU:n ulkorajarahoituksella, joka perustuu uuteen erityiskohdelukriteeriin. Uusien kriteerien mukainen EU:n ulkorajarahoitus, tullessaan lisärahoituksena nykyisen NSPA-tuen lisäksi, parantaisi myös Suomen rahoituksen nettosaantoa (HaVL 6/2024 vp). Suuri valiokunta korostaa hallintovaliokunnan tavoin, että Suomen EU-liittymissopimukseen kirjattu pohjoisten harvaan asuttujen alueiden (NSPA) erityisasema tulee turvata. Tämä erityisasema perustuu kylmän ilmaston, pitkien etäisyyksien ja harvan asutuksen aiheuttamaan pysyvään kilpailukykyhaittaan. Alueelle kohdennetun erityistuen avulla on pystytty lieventämään erityisolosuhteista aiheutuneita negatiivisia vaikutuksia. On kuitenkin huomattava, että kyse on rakenteellisista epäkohdista, jotka eivät ole poistuneet, vaan ne ovat edelleen olemassa.

(93) Suuri valiokunta yhtyy hallintovaliokunnan näkemykseen siitä, että erityisrahoituksen lisäksi tulee turvata myös riittävä koheesiopolitiikan perusrahoitus koko Suomessa sisältäen muun muassa harvaan asuttujen alueiden kriteerin ($< 12,5$ asukasta/km²). EU:n alue- ja rakennepoliitiikan tuen merkitys Suomessa harvaan asuttujen alueiden ja näillä alueilla toimivien yritysten kehittämisedellytyksille on suuri. Samalla se on keskeinen koko Suomen EU-saannon kannalta, koska se pienentää Suomen nettomaksuosuutta.

(94) Hallintovaliokunta huomauttaa myös, että nykyisessä julkisen talouden tilanteessa EU:n koheesiopolitiikan rahoituksella on entistä suurempi merkitys elinvoiman edistämiseksi kunnissa ja kaupungeissa. Kaupunkien keskeinen merkitys niin talouden, digitalisaation kuin puhtaan siirtymänkin vetureina tulee tunnistaa seuraavalla ohjelmakaudella (HaVL 6/2024 vp). Ympäristövaliokunta korostaa tarvetta pitää esillä arktisen alueen haasteita muuttuvassa ilmastossa. Muuttuneessa geopoliittisessa tilanteessa arktinen politiikka on määriteltävä uudelleen (YmVL 1/2024 vp).

(95) **Maataloustukipolitiikka.** EU:n maatalouspolitiikan rahoitus on jatkossakin tärkeä osa EU:n monivuotista rahoituskehystä. Suuri valiokunta korostaa maa- ja metsätalousvaliokunnan tavoin, että maatalouspolitiikan toimien johdonmukaisuus ja pitkäjänteisyys ovat olennaisia maataloustuotannon toimintaympäristöä vakauttavia tekijöitä. Maataloustuilla on merkittävä vaikutus maanviljelijöiden toimeentuloon. Suuri valiokunta katsoo, että tukijärjestelmää on kehitettävä ja yksinkertaistettava siten, että maataloustuet kohdistuvat nykyistä paremmin varsinaiseen ruoantuotantoon. Samalla valiokunta korostaa, että huoltovarmuuden ja ruokaturvan kannalta on tärkeää, että Suomessa harjoitetaan kattavasti maan eri osissa monipuolista maataloutta useilla eri tuotantosunnilla (MmVL 3/2024 vp).

(96) Kuten maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, maaseutupolitiikan toimenpiteitä tarvitaan pitämään yllä maaseudun elinvoimaa, houkuttelemaan nuoria viljelijöitä alalle ja monipuolistamaan yritysrakennetta. Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että EU:n päätöksenteossa otetaan huomioon, miten maaseudun säilyminen asuttuna ja elinvoimaisena tukee erityisesti itärajalla rajaturvallisuuden ylläpitämistä. Maataloudessa itäisessä Suomessa on koettu suuri rakennemuutos,

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

joka jatkuu voimakkaana edelleen. Elintarviketeollisuus on itäisestä Suomesta vähentynyt, ja jalostusta on tuotannon tavoin siirtynyt länteen. Myös kokonaistuotannon määrä alueella jatkaa laskuaan. Ilman jalostavaa teollisuutta ei ole myöskään elinvoimaista alkutuotantoa.

Parempi sääntely

(97) Suuri valiokunta pitää hyvänä, että valtioneuvosto kiinnittää selvityksessään huomiota parempaan sääntelyyn. Tätä tuettiin laajasti myös erikoisvaliokuntien lausunnoissa. Kuten selvityksessä todetaan, sääntelyn tulisi olla selkeää, oikeusvarmuutta lisäävää ja kilpailuympäristöä vahvistavaa. Liian yksityiskohtaista sääntelyä ja tarpeetonta hallinnollista taakkaa tulee välttää.

(98) Suuri valiokunta on tyytyväinen, että nykyinen komissio on alkanut karsia liiallisia ja päällekkäisiä raportointivelvoitteita. Tätä työtä tulee jatkaa. Esimerkiksi maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa lausunnossaan, että maataloustukien hakemista ja valvontaa koskevien vaatimusten monimutkaistuminen muodostaa päinvastaisista tavoitteista huolimatta jatkuvasti kasvavaa hallinnollista taakkaa tuensaajille (MmVL 3/2024 vp).

(99) Suuri valiokunta korostaa valtioneuvoston tavoin, että lainsäädäntöehdotusten tulee perustua riittävän kattaviin vaikutusarvioihin. Erityisen tärkeää olisi arvioida entistä paremmin eri säädösten kokonais- ja ristikkäisvaikutuksia. Tulisi esimerkiksi pyrkiä arvioimaan, aiheuttaako useiden säädösten yhteisvaikutus alakohtaisia negatiivisia vaikutuksia innovaatioiden syntymisen edellytyksiin.

(100) Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että EU:n lainsäädäntöehdotusten valmistelussa otetaan entistä paremmin huomioon jäsenmaiden erityispiirteet ja jäsenmaiden lähtötasot. Suomen tulee vaikuttamisessa myös selkeästi ja ajoissa tuoda esiin erityispiirteitä ja -olosuhteita, jotka sääntelyssä on otettava huomioon. Näitä ovat muun muassa maantieteellinen sijainti, kylmä ilmasto (ml. talvimerenkulun haasteet), metsäisyys sekä pitkät välimatkat.

(101) Suuri valiokunta korostaa lainsäädännön tehokkaan toimeenpanon tärkeyttä. Toimeenpanolle ja lainsäädännön toimivuuden arvioinnille tulee myös jättää tarpeeksi aikaa ennen kuin lainsäädäntöä muutetaan uudelleen. Kuluvalle lainsäädäntökaudella on esimerkiksi hyväksytty erittäin paljon vihreään ja digitaaliseen siirtymään liittyviä säädöksiä. Tulevalla kaudella tulisi erityistä huomiota kiinnittää hyväksytyn lainsäädännön toimeenpanoon ja sen arviointiin.

(102) Suuri valiokunta katsoo valtioneuvoston tavoin, että EU:n toissijaisuusperiaatetta tulee kunnioittaa EU:n lainsäädännössä ja päätökset tulee tehdä mahdollisimman lähellä kansalaisia. Suuri valiokunta pitää myös tärkeänä, että unionin lainsäädännössä kunnioitetaan unionin toimivaltarajoja. Valiokunta viittaa sivistysvaliokunnan lausunnon huomioihin toimivallan käytöstä koulutussektorilla.

(103) Suuri valiokunta kiinnittää myös huomiota lakivaliokunnan näkemykseen siitä, että EU:n oikeusasioissa jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen lähentämisen tulee olla vastavuoroiseen tunnustamiseen nähden toissijaista. Tällä tavoin kunnioitetaan jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmien ja perinteiden eroja, jotka erityisesti rikos- ja siviilioikeuden alalla voivat olla huomattavia (LaVL 5/2024 vp).

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

EU-vaikuttaminen

(104) Suuri valiokunta katsoo valtioneuvoston tavoin, että Suomen tulee olla aktiivinen, luotettava ja ratkaisuhakuinen jäsenmaa, joka toimii aloitteellisesti, rakentavasti ja ennakoivasti edistääkseen omia tavoitteitaan. EU-vaikuttamisen tulee olla pitkäjänteistä ja johdonmukaista. Suomen tulee sekä vaikuttaa aktiivisesti EU-toimielimiin että etsiä samanmielisiä jäsenmaita. Vaikuttamisen tulisi perustua visioon siitä, mihin suuntaan Suomi haluaa EU:ta kehittää (SuVL 17/2022 vp, SuVL 15/2022 vp). Suomen tulisi pystyä tarjoamaan ratkaisuvaihtoehtoja, jotka edistävät sekä Suomen että koko EU:n tavoitteita.

(105) Suuri valiokunta katsoo, että Suomen pidemmän aikavälin EU-tavoitteiden määrittelyssä on tärkeää hyödyntää ennakointityötä. Suomessa on kansainvälisestäkin arvioiden laadukas ennakointijärjestelmä, jonka puitteissa syntynyttä tietoa tulee hyödyntää päätöksenteossa. Ennakoinnin hyödyntäminen auttaa varautumaan paremmin myös vaihtoehtoisiiin tulevaisuuksiin. Pidemmän aikavälin tavoitteiden määrittelyn tulisi perustua analyysiin siitä, minkälaisia tulevaisuuden haasteita ja mahdollisuuksia EU:lla tulevina vuosina on (TuVL 1/2024 vp).

(106) Tavoitteiden määrittelyssä on hyvä huomioida globaali toimintaympäristö ja siinä tapahtuneet muutokset. Talousvaliokunta korostaa lausunnossaan, että haasteiden ohella on tärkeä pystyä tunnistamaan ja hyödyntämään myös muuttuneen toimintaympäristön tuomat mahdollisuudet (TaVL 5/2024 vp). Ulkoasiainvaliokunta korostaa tarvetta huomioida vaikuttamisstrategioissa globaalit kehitystrendit, kuten ilmastonmuutos ja luontokato ja EU:n toimet niihin liittyen (UaVL 1/2024 vp).

(107) Suuri valiokunta kiinnittää huomiota valtioneuvoston aikomukseen tuoda eduskuntaan vuosittain EU-vaikuttamisstrategia, jossa määritellään komission työohjelman pohjalta Suomelle ennakko-vaikuttamisen kannalta keskeisimmät EU-aloitteet. Näistä painopisteeksi valituista aloitteista toimitettaisiin eduskuntaan myös erilliset, yksityiskohtaisemmat E-selvitykset, kuten nykyäänkin tapahtuu. Suuri valiokunta pitää tätä toimintatapaa kannatettavana. Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että strategisessa suunnittelussa käytettävät menettelytavat turvaavat eduskunnan vaikutusmahdollisuudet asianmukaisesti ja että eduskunnan vaikutusmahdollisuudet ovat riittävän säännölliset (LaVL 5/2024 vp).

(108) Valtioneuvosto on usealla vaalikaudella antanut EU-selonteon (ks. VNS 4/2009 vp, VNS 6/2013 vp ja VNS 7/2020 vp). Selonteko on menettelyltään raskaampi, mutta sen yhtenä etuna on Suomen pidemmän aikavälin EU-tavoitteiden käsittely täysistunnossa. Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että EU-asioista on mahdollisuus käydä keskustelua aika ajoin valtioneuvoston ja koko eduskunnan välillä myös täysistunnossa. EU-avaintavoitteista käytiin täysistunnossa ajankoh- taiskeskustelu 3. huhtikuuta 2023. Suuri valiokunta katsoo, että vastaavia keskusteluita voisi olla hyödyllistä käydä useamminkin, esimerkiksi vuosittaisten EU-vaikuttamisstrategioiden käsitte- lyn yhteydessä.

(109) Suuri valiokunta kiittää valtioneuvostoa siitä, että ennakko-vaikuttamista on edelleen ke- hitetty systemaattisemmaksi 25. tammikuuta 2024 hyväksytyssä valtioneuvoston periaatepäätök- sessä EU-ennakko-vaikuttamisen järjestämisestä ja ennakoivasta kannanmuodostuksesta EU- asioissa. On tärkeää, että periaatepäätöksen mukaisesti vaikuttamisen suunta muodostetaan kes-

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

keisten linjojen osalta yhteistoiminnassa eduskunnan kanssa. Tämä vastaa perustuslain säännösten tarkoitusta eduskunnan osallistumisesta Suomen EU-kantojen valmisteluun.

(110) Kuten suuri valiokunta on aiemmin todennut, vaikuttamisen ja harjoitetun politiikan tuloksellisuutta on kyettävä säännöllisesti arvioimaan. Ministerineuvostokuulemiset suuressa valiokunnassa ja ulkoasiainvaliokunnassa ovat tärkeä osa tätä prosessia. Ne ovat olennainen osa Suomen perustuslaissa säänneltyä kansallista EU-kannanmuodostusta. Kuulemisten kautta suuri valiokunta voi arvioida sitä, miten valtioneuvosto on edistänyt eduskunnan U- ja E-asioissa ilmaisevia kantoja ja kuinka hyvin tavoitteiden edistämiseksi on onnistuttu. Suuri valiokunta voi myös tarvittaessa tarkentaa eduskunnan kantoja EU-tason neuvottelujen loppuvaiheessa ja arvioida sitä, onko ministerin esittelemä viime hetken neuvottelutilannetta koskeva ratkaisu kokonaisuutena arvioiden eduskunnan hyväksyttävissä (SuVL 15/2022 vp). Suuri valiokunta pitää hyvänä periaatepäätöksen kirjausta siitä, että suurelle valiokunnalle ja/tai ulkoasiainvaliokunnalle annettaisiin aikaisempaa systemaattisemmin tilannekuvaa ennakkovaikuttamisesta myös suullisesti ministerikuulemisien yhteydessä.

(111) Suuri valiokunta pitää ulkoasiainvaliokunnan tavoin EU-rekrytointeja tärkeänä osana EU-vaikuttamista. Suomalaiset virkahenkilöt edesauttavat Suomen erityisolosuhteiden tunnetuksi tekemistä ja ymmärtämistä EU-toimielimissä ja helpottavat suoraa yhteydenpitoa. Suomalaisten suhteellinen osuus toimielimissä on muun muassa eläköitymisten vuoksi vähenemässä. Valtioneuvoston tulee jatkaa ja edelleen tehostaa systemaattista työtä suomalaisten virkahenkilöiden lisäämiseksi EU-toimielimissä. Suuri valiokunta pitää tässä yhteydessä tärkeänä myös ministeriöiden virkakunnan kannustamista ja tukemista EU-tehtäviin.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Suuri valiokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

Helsingissä 17.5.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Autto kok

1. varapuheenjohtaja Laura Huhtasaari ps

2. varapuheenjohtaja Maria Guzenina sd

jäsen Sanna Antikainen ps

jäsen Juho Eerola ps

jäsen Ritva Elomaa ps

jäsen Teemu Keskisarja ps

jäsen Kimmo Kiljunen sd

jäsen Jani Kokko sd

jäsen Mika Lintilä kesk

jäsen Helena Marttila sd

jäsen Matias Mäkynen sd

jäsen Jouni Ovaska kesk

jäsen Onni Rostila ps

jäsen Aura Salla kok

jäsen Saara-Sofia Sirén kok

jäsen Sinuhe Wallinheimo kok

jäsen Eerikki Viljanen kesk

varajäsen Pauli Aalto-Setälä kok

varajäsen Timo Furuholm vas

varajäsen Timo Harakka sd

varajäsen Inka Hopsu vihr

varajäsen Ari Koponen ps

varajäsen Jani Mäkelä ps

varajäsen Anders Norrback r

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaisa Männistö

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp
Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Suuri valiokunta on asiaa käsitellessään kuullut laajasti asiantuntijoita, tehnyt hyvää yhteistyötä ja määritellyt Suomen kantoja tavalla, joka on vienyt maamme linjaa EU:n avaintavoitteista merkittävästi eteenpäin hallituksen E-kirjeessään esittämästä. Erikseen tarkennettavia kohtia lukuun ottamatta katsomme voivamme yhtyä enemmistön parannettuun kantaan.

Euroopan unionia haastavat lähivuosina hajottavat voimat, jotka kyseenalaistavat välttämätöntä yhteistyötä kestävästä kasvusta, ilmaston suojeleminen, sosiaalisten ja ihmisoikeuksien osalta sekä jopa puolustuksellista solidaarisuutta juuri silloin, kun tarvittaisiin tiiviimpää yhteistuumaisuutta. Negatiivinen muutos näkyy Suomen nykyisen hallituksen suppeassa ja sulkeutuneessa EU-asenteessa, jossa rakentamisen sijaan on valittu jarruttajan rooli. Esimerkiksi elinkeinoelämänkin kannattamat, Suomen etuihin räätälöivät investointivälineet, jotka velan sijaan rahoitetaan unionin yhteisistä varoista, jäsenmaiden puolustuksen ja puolustustarviketuotannon koordinoimiseksi nimittämä uusi puolustuskomissaarin tehtävä sekä unionin toimintakykyä ulko- ja turvallisuuspolitiikan kohtalonkysymyksissä turvaava määränemmistö päätöksentekijä ovat välttämättömiä reformeja Suomen ja Euroopan tulevaisuuden hyväksi.

Huomautamme vakavasti hallituksen E-kirjeessä käytetystä virheellisestä ja asiattomasta termistä "laiton maahanmuutto", jonka hallituspuolueet haluavat toistaa valiokunnan kannan kappaleessa 70. Turvapaikan hakeminen on niin Suomen lain kuin sitovien EU-tason säädösten nojalla laillinen eikä laitton peruste saapua maahan. Vaikka sosialidemokraattien mielestä EU:n on löydettävä tehokkaat tavat vastata välineellistettyyn maahantuloon, ei tavoiteltavasti keinoksi pidä etukäteen sitoa turvapaikanhaun keskeyttämistä. Samoin on varmistuttava siitä, ettei turvapaikkamenettelyitä ulkoisteta jollekin kolmannelle maalle kantamatta EU:lle kuuluvia, kansainvälisissä sopimuksissa määriteltyjä vastuita.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta edellyttää, että valtioneuvosto ottaa edellä esitetyn huomioon.

Helsingissä 17.5.2024

Maria Guzenina sd
Kimmo Kiljunen sd
Jani Kokko sd
Helena Marttila sd
Matias Mäkynen sd

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp
Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Yleistä

Euroopan unioni on suurien haasteiden edessä uuden lainsäädäntökauden alkaessa. Euroopan unioni on jäänyt jälkeen kilpailukyvyssä ja tuottavuudessa, valtiontuet ovat vääristäneet sisämarkkinoiden toimintaa, seuraavaan monivuotiseen rahoituskehykseen kohdistuu kasvavia menopaineita, ja unioni hakee paikkaansa globaalissa suurvaltakilpailussa.

Euroopan unionin on kyettävä vahvistamaan kilpailukykyään, parantamaan puolustustaan ja oltava vaikuttavampi globaali toimija.

Suurien haasteiden edessä ja laajentumiseen valmistautumisen näkökulmasta hallituksen olisi pitänyt laatia syvällisempi pidemmän aikavälin selvitys Suomen tavoitteista EU:n arvojen turvaamiseksi, eri politiikka-alueiden kehittämiseksi, unionin rahoituksen uudistamiseksi ja toimielinrakenteen arvioimiseksi.

EU:n nykyisessä kehitysvaiheessa valtioneuvoston on vaalikauden aikana syytä tuoda eduskunnan käsittelyyn EU-avaintavoitteita laajempi EU-selonteko.

Hallituksen tavoitteet Euroopan strategisen kilpailukyvyn vahvistamisesta, kokonaisturvallisuuden parantamisesta sekä bio- ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistämisestä ovat sinänsä kannatettavia.

Neljänneksi EU-avaintavoitteeksi hallituksen olisi ollut perusteltua nostaa teknologisen osaamisen vahvistaminen, sillä EU on jäämässä globaalissa teknologiakilpailussa jälkeen Kiinasta ja Yhdysvalloista. Euroopan unioni on teknologian ja markkinoiden sääntelyn kärjessä, mutta sen on oltava myös uuden teknologian suunnittelun, teollisen valmistuksen ja soveltamisen edelläkävijä.

Hallitus kuvaa EU-avaintavoitteet, mutta ei esitä keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi. Koska avaintavoitteiden yhteydessä ei ole käsitelty tavoitteiden toteuttamiseen liittyviä konkreettisia keinoja eikä tavoitteisiin liity analyysiä EU:n kehityksestä, jäävät Suomen EU-avaintavoitteet yleiselle tasolle ja irrallisiksi.

Hallituksen tulee laatia konkreettiset toimenpiteet strategiansa tueksi.

Talous, rahoitus ja sisämarkkinat

Jokaisen jäsenmaan omalla vastuulla on huolehtia julkisen taloutensa tilasta ja kestävyydestä.

EU:n elpymisväline oli poikkeuksellinen ja ainutkertainen keino, jolla vastattiin ennakoimattomaan kriisiin, estettiin unionin alueen talouden kriisiytyminen ja vahvistettiin kestävä kasvua.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

Eriävä mielipide 2

Suhtaudumme kielteisesti uusien, elpymisvälineen kaltaisten, EU:n lainanotolla rahoitettavien EU-tason rahoitusvälineiden luomiseen. EU:n taloudellista yhteisvastuuta ei tule kasvattaa velkaan perustuvilla uusilla rahastoilla eikä rahastoilla, jotka asettavat nettomaksajamaat muita epäedullisempaan asemaan rahoituksen saannossa.

Isojen jäsenmaiden haitallinen valtiontukipolitiikka häiritsee sisämarkkinoiden toimintaa ja reilua kilpailua. Suomen on edellytettävä, että nykyisistä valtiontukisääntöjen joustoista irtaudutaan välittömästi ja sisämarkkinoilla palataan normaaliin, reiluun kilpailuun perustuvaan toimintaan.

Metsiä koskeva sääntely

Euroopan unionilla ei ole oikeusperustaa metsäpolitiikkaan. Metsäpolitiikan tulee olla jatkossakin kansallisen päätäntävällän piirissä, eikä EU:n ilmasto-, energia- ja ympäristöpolitiikan myötä tule ulottaa yksityiskohtaista sääntelyä metsiin.

EU:n ennallistamisasetuksen kaltaista kansallista päätösvaltaa kaventavaa sääntelyä tulee jatkossakin vastustaa.

Metsillä on keskeinen merkitys Suomen kansantaloudelle, aluekehitykselle ja työllisyydelle.

Unionin toimintakyky ja turvallisuus

Unionin kannanmuodostus on ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla välillä hidasta, ja lopputulokset vesittyvät ajoittain. Laajentuvan unionin toiminta ja päätöksentekokyky on kyettävä turvaamaan.

Hallitus on valmis määräenemmistöpäätösten lisäämiseen vain rajatuilla ulko- ja turvallisuuspolitiikan osa-alueilla.

Venäjäns hyökkäyssota Ukrainassa on korostanut EU:n yhtenäisyyden ja toiminnan tehokkuuden tarvetta. Suomen tavoitteena on oltava vahva, yhtenäinen ja kestävä Euroopan unioni. EU:n toimintaa on parannettava ja tehostettava EU:n perussopimusten tarjoamia mahdollisuuksia hyödyntäen.

EU:n yhteisessä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa on voitava lisätä määräenemmistöpäätöksentekoa nykyisten perussopimusten puitteissa esimerkiksi pakotteisiin liittyvissä kysymyksissä.

Järkevä ja tehokas sääntely

EU:n lainsäädännössä ja sen toimeenpanossa on turvattava jäsenmaiden kansallinen liikkumattila, sääntöjen selkeys ja läheisyysperiaatteen kunnioittaminen.

EU:n komission tapa antaa yhä enemmän delegoituja asetuksia ja asetuksia direktiivien asemasta ei ole hyväksyttävä, sillä se kaventaa jäsenmaiden toimivaltaa. EU:n lainsäädäntöä laadittaessa on otettava huomioon nykyistä paremmin jäsenmaiden kansalliset erityispiirteet, ja lainsäädännön vaikutusarviointia on parannettava.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp
Eriävä mielipide 2

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 17.5.2024

Jouni Ovaska kesk

Mika Lintilä kesk

Eerikki Viljanen kesk

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp
Eriävä mielipide 3

Eriävä mielipide 3

Perustelut

Vihreät ei voi hyväksyä valtioneuvoston kantaa koskien Suomen avaintavoitteita Euroopan unionin toimikaudelle 2024–2029. Valtioneuvoston kanta on kaiken kaikkiaan ohut, yleispiirteinen vaatimuslista ilman selkeitä ratkaisuja. Valtioneuvoston kannat sukupuolten tasa-arvon edistämisestä, EU:n liittymisestä Euroopan ihmisoikeussopimukseen, unionin kriisinsietokyvyn vahvistamisesta ja Ukrainan tukemisesta ovat hyväksyttäviä.

Tuleva vaalikausi on äärimmäisen tärkeä erityisesti ympäristötoimissa, niin ilmastokriisiin vastaamisen kuin luontokadon pysäyttämisen kannalta. Kaudella 2019–2024 EU on nostanut profiiliaan ympäristökysymyksissä ja onnistunut kirittämään ympäristötoimia myös silloin, kun jäsenvaltiot eivät ole tässä onnistuneet. Tätä suuntaa tulee jatkaa ja työtä luonnon ja ilmaston puolesta syventää entisestään. Valtioneuvoston kanta ei tunnista riittävästi sitä, miten tärkeitä EU:n uskotavat ympäristötoimet ovat koko EU:n tulevaisuuden, talouden ja myös turvallisuuden sekä huoltovarmuuden kannalta.

Ilmasto

Uskottava ilmastopolitiikka vaatii uskottavia tavoitteita ja ennen kaikkea toimia. Jotta EU voisi olla linjassa Pariisin ilmastopoliittisten tavoitteiden kanssa ja näyttää globaalia esimerkkiä ilmastokriisin torjunnassa, on selvää, että EU:n tavoitetta hiilineutraaliudesta täytyy aikaistaa vuodesta 2050. Ilmastopaneelin mukaan tavoite tulisi asettaa aiemmaksi ja EU:n tulisi saavuttaa nettonollatavoite vuoteen 2040 mennessä. Tämän tavoitteen siirron tulisi olla myös Suomen EU-politiikan tavoitteena. Myös hiilinieluille tarvitaan oma osatavoitteensa.

Valtioneuvoston kannassa on korostettu ilmastotoimien kustannustehokkuutta. Tämä on hyvä tavoite, mutta vaatii myös, että periaatetta ollaan valmiita toteuttamaan käytännössä ja ajamaan myös tavoitteita, jotka tukevat tätä periaatetta. Käytännössä tällä hetkellä kustannustehokkaimpia toimia ovat monet, jo olemassa olevat toimet esimerkiksi turvemaiden hiilensidonnan osalta. Näiden sijasta valtioneuvoston kannassa korostuvat epävarmat ja ainakin toistaiseksi kalliit toimet, kuten teknologiset nielut, joiden käyttöön saamisessa kestää seuraavalle vuosikymmelle.

Luonto ja ympäristö

Valtioneuvoston kannan vakavin puute on luontokysymysten ja luonnon monimuotoisuuden merkityksen ohittaminen. Esimerkiksi ympäristöministeriö korostaa lausunnossaan ympäristövaliokunnalle, että se pitää välttämättömänä luonnon tilaa parantavien toimien vahvistamista luontokadon pysäyttämiseksi ja luonnon tilan heikkenevän kehityssuunnan kääntämiseksi. Luontotoimien tärkeyden täytyy olla yksi keskeisiä teemoja tulevalla kaudella.

Jotta voidaan saavuttaa tavoitteet, joihin Suomi ja koko EU ovat sitoutuneet osana Kunmingin Montrealin maailmanlaajuista luonnon monimuotoisuuskehystä, tarvitaan edelleen lisää toimia.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

Eriävä mielipide 3

EU on tehnyt tarpeellista työtä esimerkiksi ennallistamisen osalta, mutta tavoitteiden saavuttaminen edellyttää edelleen lisätoimia, joita myös Suomen täytyy edellyttää unionilta.

Erityistä huolta aiheuttavat metsäluonnon biodiversiteetin tila ja kehitys, jotka ovat huolestuttavia niin Suomessa kuin koko EU:ssa. EU-maiden biodiversiteetin huono tila, lajien uhanalaistuminen ja LULUCF-sektorin nielujen heikko kehitys osoittavat, että jäsenvaltioiden tähänastiset politiikkatoimet ovat olleet riittämättömiä. Niinpä EU:n biodiversiteettistrategiaa toimeenpanevat, pakottavat EU-lainsäädäntötoimet, kuten ennallistamisasetus, ovat välttämättömiä ja tervetulleita. Keinot Suomi saa kuitenkin valita itse.

Hyvinvoiva metsäluonto turvaa myös huoltovarmuutta ja muutoskestävyyttä. Valtioneuvoston kannassa luontokadon torjuminen ja metsäluonnon monimuotoisuuden turvaaminen jäävät avaintavoitteissa reunahuomautusten omaiseen rooliin. Suomen kannan tulisi selvästi osoittaa, että ymmärrämme, miten luontokato ja myös ilmastonmuutos aiheuttavat monia merkittäviä riskejä huoltovarmuudelle.

Myös vesistöjen suojelu on avainasemassa biodiversiteetin suojelussa ja luonnon tilan kohentamisessa. Siksi Suomen kantaan tulisi sisällyttää myös Itämeren ja vesistöjen suojelun nostaminen Suomen prioriteetteihin.

Luontopaneelin lausuntoon ympäristövaliokunnalle viitaten totean, että suurpetoja koskeva sääntely ei ole Suomen kokonaisturvallisuuden kannalta olennainen nosto EU:n vaalikauden tavoitteeksi.

Vihreä siirtymä

Ilmastokysymysten osalta valtioneuvoston kanta keskittyy liialti korostamaan metsien kansallisia erityispiirteitä. Suomen oma tilanne metsien hiilinielujen osalta on todella heikko, eikä viimeisimpien laskelmien mukaan nielua ole ollut viime vuosina lainkaan. Siksi Suomen tulisi osaltaan uskottavan ilmastopolitiikan nimissä tukea EU-tason ilmasto- ja nielutavoitteita ja hoitaa myös oma tonttinsa uskottavasti.

Yksi keskeinen heikkous valtioneuvoston kannassa on, että se ei riittävällä tavalla tunnista vihreän siirtymän ja luonnon monimuotoisuuden yhteensovittamisen haasteita. Mikäli asiasta ei huolehdi riittävällä tasolla, on vaarana, että vihreän siirtymän toimet vaarantavat ja heikentävät luonnon monimuotoisuutta. Vihreä siirtymä ei saa vaarantaa biodiversiteettiä tai vesien tilaa. Kaikessa vihreän siirtymän toiminnassa tulisi EU-tasolla aina noudattaa do no significant harm (DNSH) -periaatetta.

Biotalous ja luonnonvarojen käyttö

Valtioneuvoston kannassa biotalous korostuu osana kestävyyttä. Biotalous voi olla osa ratkaisua ja kestävämpää tulevaisuutta vain, mikäli se on aidosti kestävä. Tällä hetkellä esimerkiksi Suomessa metsäluonnon ja hiilinielujen heikkenevä tila johtuu ensisijaisesti metsien käytöstä, jolloin hakkuiden ollessa nykyisellä tasolla tai sitä korkeammalla metsätuotteisiin perustuva biotalous ei ole kestävällä pohjalla. Suomen LULUCF-sektorin hiilinielu on viime vuosina romahtanut, ja li-

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp
Eriävä mielipide 3

säksi näyttää todennäköiseltä, että EU ei saavuta kokonaisuudessaan LULUCF-asetuksen 310 miljoonan hiilidioksidiekvivalenttitonin nettohiilinielua vuoteen 2030 mennessä. Metsien hiilinielua ei ole mahdollista ylläpitää ilmastotavoitteet saavuttaen, jos samalla ylläpidetään nykyinen hakkuutaso. Mikäli biotalouden halutaan olevan osa ilmastokriisin ratkaisua, se edellyttää tarkempaa sääntelyä ja parempia toimintaperiaatteita siitä, miten metsien käyttö voidaan pitää kestävällä tasolla. Hakkuutasoa tulee siis laskea.

Toimiva biotalous edellyttää tarkempaa sääntelyä tai parempia toimintaperiaatteita siitä, miten metsien käyttö voidaan pitää tasolla, joka ei vaaranna ilmaston- ja luonnonsuojelua. Sisämarkkinoiden toimivuuden kannalta säännöistä on hyvä pyrkiä sopimaan EU-tasolla.

Talousvaliokunta painottaa kannassaan arjen kustannusten pitämistä kohtuullisina tarkentamatta, mitä sillä tarkoittaa ja miten tämä voisi toteutua. Ekonomistien laaja konsensus kuitenkin katsoo, että ilmastolle ja ympäristölle aiheutetut ulkoiskustannukset kannattaa sisällyttää hyödykkeiden hintoihin hinnoitteleamalla päästöt kaupan tai verotuksen avulla. Tämä voi heijastua arjen kustannuksiin, mutta vähentää kustannuksia toisaalla. Haittojen hinnoittelun kohtuuttomia kustannuksia voidaan hyvittää myös pienituloisille kohdennetuilla tulonsiirroilla, mikä on ilmastotoimien tai niihin ohjaavien hinnoittelumekanismien jarruttamista kustannustehokkaampi tapa.

Ilmaston kuumenemisen ja biodiversiteettikadon hillitseminen ovat välttämättömiä edellytyksiä myös metsä- ja biotalouden harjoittamiselle jatkossa. Metsien kestävä käytön edistäminen on myös suomalaisen metsätalouden etu. Muuttuva ilmasto tuo mukanaan kohoavia metsätuhojen riskejä sään ääri-ilmiöiden sekä tuholaiten ja kasvitautien lisääntyessä. Kestävästi hoidettu metsätalous on resiliientimpää ilmastomuutoksen mukanaan tuomia uhkia vastaan. Siksikin Suomen tulee tukea EU-tason toimia, joilla edistetään EU:n päätösvaltaan kuuluvia metsien hiilensidontaa ja biodiversiteettiä vahvistavia toimenpiteitä.

Hiilinielujen osalta valtioneuvoston kanta keskittyy liiaksi korostamaan metsien kansallisia erityispiirteitä. Ilmastotavoitteet sekä EU:ssa että Suomessa on laskettu sen varaan, että Suomen historiallisesti vahvat hiilinielut kasvavat. Näin ei ole ollut. Vaikka metsämaa itsessään on säilynyt hiilinieluna, maankäyttösektori kokonaisuudessaan on ollut päästölähde sekä vuonna 2021 että 2022. Ilmastotavoitteilta putoaa pohja pois, mikäli nielua ei ole, se on hyvin heikko tai maankäyttösektori tuottaa kokonaisuutena päästöjä eikä sido niitä. Suomen tulisi osaltaan uskottavan ilmastopolitiikan nimissä tukea EU-tason ilmastotavoitteita sekä erillisiä nielutavoitteita ja hoitaa myös oma tonttinsa uskottavalla tavalla.

On hyvä, että valtioneuvoston kannassa kiertotalous nousee esiin. Kannassa tarvittaisiin kuitenkin vielä voimakkaampaa otetta sen puolesta, että luonnonvarojen käytön on laskettava eikä esimerkiksi puhdas siirtymä saa kiihdyttää luonnonvarojen käyttöä. Mikäli kulutusta ei arvioida kriittisesti eikä luonnonvarojen käyttöä pyritä vähentämään, eivät nykyiset luonnonvarat voi riittää ylläpitämään niin sanottua puhdasta siirtymää. Tämä vaarantaa lopulta koko vihreän siirtymän ajatuksen. Todellinen vihreä siirtymä tarkoittaa väistämättä myös luonnonvarojen kulutuksen voimakasta vähentämistä. Jalostusarvoa on nostettava, jotta luonnonvarojen kulutusta saadaan laskettua.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp
Eriävä mielipide 3

Unionin yhteinen maatalouspolitiikka

Maatalouden päästövähennyksillä on kiire paitsi Suomen myös koko EU:n tasolla. Nykyinen yhteinen maatalouspolitiikka ei tarjoa aitoja kannustimia kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen tai terveyttä edistävän ruoantuotannon kasvattamiseen. Tulevan CAP-kauden tavoitteet on saatava tukemaan tavoitteita kestävydestä ympäristön ja myös kansanterveyden näkökulmasta. Tämän tulisi näkyä Suomen avaintavoitteissa.

EU:n yhteistä maatalouspolitiikkaa tulisi uudistaa siten, että se aidosti tukisi maataloustuottajia siirtymään kohti ilmaston ja luonnon kannalta kestäväää maataloutta.

Suomalaisella maataloudella on täydet mahdollisuudet johtaa kestäväää siirtymää. Myös EU:n yhteinen politiikka on saatava tukemaan tätä tavoitetta. Tässä keskeinen keino on tukien suuntaaminen aktiivisesti ruokaa tuottaville tiloille, mikä kestävyuden lisäksi auttaisi myös maatalouden tuottavuutta.

Osana tulevaa CAP-kautta on oltava myös vahva siirtymä kohti kasvipohjaisempaa ruoantuotantoa. Eläinperäisen ruoan vähentäminen on tarpeen paitsi ympäristön ja kansanterveyden myös eläinten itsensä vuoksi. Nykyinen tapa tuottaa ravintoa aiheuttaa eläimille kärsimystä, eikä tilanne muutu ilman määrätietoisia toimia. Kasvipohjaisen ruoan edistämiseksi tarvitaan toimia myös kasvien jalostuksen, kasviproteiinien tuotannon ja jatkojalostuksen sekä kasvipohjaisen ruokaketjun toimintaedellytysten osalta.

Myös yhteisen maatalouspolitiikan osalta valtioneuvoston kannasta puuttuu vahva linja ympäristöllisen kestävyuden ja turvallisuuden välisestä suhteesta. Yksi keskeinen osa turvallisuutta on ruokaturva, jolle ympäristökriiseistä aiheutuvat haasteet ovat ilmeiset. Keskeisessä asemassa on tulevalla kaudella säädettävä yhteinen maatalouspolitiikka. Tulevan CAP-ohjelman täytyy yhtäältä entistä paremmin huomioida se, miten minimoidaan vaikutukset luontoon ja vähennetään maatalouden ilmastovaikutusta. Toisaalta aivan olennaista on huomioida myös se, miten CAP-ohjelma varautuu ympäristön muutosten aiheuttamiin riskeihin. Maataloustuottajien täytyy myös tulla työllään toimeen. Kasvipohjaiseen ruokaketjuun on investoitava järjestelmällisesti.

Rahoituskehys ja omat varat

Valtioneuvosto suhtautuu nuivasti EU:n rahoituskehysten kasvattamiseen. Kehyskauden välttämättömien menojen kattamiseen onkin perusteltua hakea ratkaisuja lähtökohtaisesti kohdentamalla varoja uudelleen kehysten sisällä.

Rahoituskehysten tulkitseminen liian rajoittavasti vähentää kuitenkin unionin taloudellista liikkumavaraa esimerkiksi Ukrainan tukemisessa. Näin ollen nykyisessä kehyksessä pitäytymistä ei tule pitää aivan välttämättömänä ehtona ratkaisujen löytämiseksi. Suomen tulee tarvittaessa olla valmis neuvottelemaan myös lisärahoituksesta.

Tosiasialliset mahdollisuudet vahvistaa unionin rahoituskehystä jäsenmaiden maksuosuuksia kasvattamalla ovat poliittisista syistä rajalliset. Siksi Suomen tulee suhtautua avoimesti esityksiin unionin omista varoista. Erityisen lupaavia ovat ratkaisut, joilla varojen kartuttamisen ohella

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp
Eriävä mielipide 3

on mahdollista edistää muita yhteisiä päämääriä. Esimerkiksi yhteisillä ympäristöveroilla voidaan samalla vähentää ympäristön kuormitusta kustannustehokkaalla ja markkinaehtoisella tavalla, ja hiili- ja luontotulleilla voitaisiin kerätä varoja, jos EU:n alueelle tuotavat tuotteet ovat aiheuttaneet luontokatoa tai päästöjä muualla. Näin EU vaikuttaisi tuotannon kestävyYTEEN myös rajojensa ulkopuolella.

Yhteiset rahoitusvälineet

Valtioneuvosto suhtautuu kriittisesti uusien EU-tason rahoitusvälineiden luomiseen. On epäselvää, kuinka hyvin kanta palvelee enää Suomea muuttuneissa olosuhteissa.

Koronapandemian aiheuttamasta poikkeustilasta alkoi muutos EU:n valtiotukipolitiikassa, ja Euroopassa on ajautettu tilanteeseen, jossa jäsenmaat kilpailevat investoinneista myös keskenään valtiontuilla. Valtiontukikilpailu on kiristynyt myös maailmanlaajuisesti, eikä suuntaa näytä olevan realistista kääntää lähitulevaisuudessa. Yhdysvaltain ja Kiinan mittavat tuet uhkaavat johtaa investointien siirtymiseen Euroopan ulkopuolelle. Saksan kaltaiset vahvat taloudet kilpailevat puolestaan teollisista investoinneista avokätisillä kansallisilla tuilla unionin sisällä.

Tilanne on ongelmallinen ja haitallinen Suomen taloudelle, joka on pieni ja vientivetoinen. Ei ole realistista odottaa, että valtiotuilla kilpailemisesta päästäisiin eroon nopeasti. Suomen tulisi luoda aktiivisesti reitti, jolla luottamusta markkinoiden toimintaan palautetaan, sekä pitkällä aikavälillä Suomen tavoitteena olisi hyvä olla se, että valtiontuista ja erilaisesta hintojen sääntelystä voitaisiin EU:ssa luopua. EU:n yhteiset vihreän siirtymän rahoitusvälineet, kuten innovaatorahasto tai vastaavat, erityisesti siirtymän kannalta keskeisiin hankkeisiin keskittyvät rahoitusvälineet, ovat tarpeellisia myös ensi kaudella.

Vakiintuneita kantoja onkin tarpeen arvioida uudelleen Suomen edun näkökulmasta. Elinkeinoelämän keskusliiton tavoin on syytä katsoa, että on luultavasti parempi sopia EU:n yhteisestä rahoitusvälineestä reiluun ja tiukoin pelisäännöin kuin ajautua kansallisten ratkaisujen mosaiikkiin.

Määräenemmistöpäätöksenteko

Valtioneuvosto katsoo, että määräenemmistöpäätösten lisääminen EU:ssa on mahdollista vain rajatuilla ulko- ja turvallisuuspolitiikan osa-alueilla. Kanta jarruttaa eurooppalaisen yhteistyön kehittämistä tarpeettomasti ja vaikeuttaa myös Suomen edun edistämistä.

Päätöksenteko verotuksesta edellyttää nykyisellään yksimielisyyttä. Yksikin EU:n 27 jäsenmaasta voi siis periaatteessa estää sovun syntymisen, vaikka 26 muuta maata – Suomi mukaan lukien – olisivat valmiita etenemään.

Tämän seurauksena EU ei ole vuosiin kyennyt tekemään merkittäviä päätöksiä verotukseen liittyvissä asioissa. Kyvyttömyydestä puuttua esimerkiksi veronkiertoon ja aggressiiviseen verosuunnitteluun unionin sisämarkkinoilla kärsivät erityisesti Suomen kaltaiset maat, joissa verasiat on hoidettu tunnollisemmin.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp
Eriävä mielipide 3

Strateginen kilpailukyky

Kilpailukyky edellyttää myös hyvinvoivia työntekijöitä. Suojaa työelämän psykososiaalista kuormitusta vastaan on kehitettävä myös Euroopan tasolla, sillä se vaikuttaa työssä jaksamiseen ja työkyvyn ylläpitämiseen sekä heikentää ja vähentää työn tuottavuutta. Etätödirektiivin avulla on varmistettava muun muassa työntekijöiden oikeus olla tavoittamattomissa. Myös psykososiaalisiin riskeihin puuttuvia ratkaisuja on edistettävä.

Yhtäläisesti on panostettava työvoiman hyväksikäytön torjuntaan. EU:n ei tule sallia kilpailua työehtojen polkemisella, vaan työntekijöiden oikeudet tulee turvata kansalaisuudesta ja lupastuksesta huolimatta. Esimerkiksi työntekijöiden ryhmäkanneoikeuden edistäminen on aito askel kohti reilumpaa työelämää. Tukipolitiikassa työntekijöiden oikeuksien laiminlyönnistä tulee seurata sanktioita.

Eurooppa tarvitsee talouskasvua ja investointeja. Liiallisen talouskuriajattelun paluu EU:n politiikkaan vaarantaa talouskasvun ja riittävät investoinnit. Tämä tulee vaikuttamaan muun muassa vihreän siirtymän etenemiseen. Yritysten kilpailukykyyn ja investointihalukkuuteen vaikuttaa olennaisesti se, että osaavaa työvoimaa on saatavilla.

Euroopassa tarvitaan myös työperäistä maahanmuuttoa. Jokainen EU-maa on riippuvainen osaavan työvoiman saatavuudesta. Työperäisen maahanmuuton edistämisen kansallisia toimia voidaan tukea yhteisillä EU-tason toimilla. Hallituksen kannassa olisi huomioitava, että Suomi edistää myös sopivia EU-tason ratkaisuja kansainvälisessä rekrytoinnissa. Yhteistyön tekeminen hyödyttää kaikkia osaamispulan kanssa kamppailevia EU-maita keskinäisen kilpailun sijasta.

Muuttoliikkeen hallinta

On ensisijaisen tärkeää, että ihmisoikeuksia kunnioitetaan kaikissa tilanteissa ihmisten hakiessa turvaa EU:sta. Suomen ja EU:n turvapaikkapolitiikassa on vahvistettava luottamusta kansainvälisen oikeuden ehdottoman palautuskiellon loukkaamattomuuteen ja oikeusvaltioperiaatteiden toteutumiseen.

Pyrkimykset ulkoistaa turvapaikkaprosessi ja kansainvälinen suojelu kolmansiin maihin vaarantavat ihmisoikeuksien ja ehdottoman palautuskiellon toteutumisen. Kansainväliset esimerkit esimerkiksi Iso-Britanniassa ja Australiassa osoittavat, että ulkoistamispolitiikka on ollut vähintäänkin ongelmallista ja pahimmillaan räikeästi rikkonut ihmisoikeuksia. Myös EU:ssa on ulkoistettu vastuuta pakolaisista ja turvapaikanhakijoista esimerkiksi Turkin kanssa sovitulla julkilausumalla vuonna 2016, jolloin EU tuki Turkkiä rahallisesti, jotta Turkki estää rajanylitykset ja ottaa Kreikkaan tulleita turvapaikanhakijoita takaisin. EU-maiden Välimerellä harjoittama politiikka on niin ikään ulkoistamista.

Turvapaikanhakijoiden ja siirtolaisten vastaanottoa on pyritty ulkoistamaan yleisesti maihin, joiden vastaanottojärjestelmät ja turvapaikkamenettelyt, yhteiskunnallinen vakaus tai yleinen ihmisoikeustilanne eivät vastaa EU-maiden tasoa. Maahanmuutto- ja palautusyhteistyötä on pyritty sitomaan esimerkiksi kauppa- ja kehityspolitiikkaan tavalla, joka uhkaa ihmisoikeuksia ja si-
too EU:ta ihmisoikeuksia polkeviin hallintoihin.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

Eriävä mielipide 3

Valtio vastaa toimistaan ja on sidottu kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin myös silloin, kun toiminta tapahtuu maan rajojen ulkopuolella. Niin ihmisoikeussopimusten palautuskielto ja joukkokarkotusten kielto kuin EU-oikeus edellyttävät tosiasiallista mahdollisuutta hakea turvapaikkaa ja saada asiansa arvioitua, jotta varmistutaan, ettei kukaan joudu epäinhimillisen kohtelun uhriksi. Tästä emme voi Suomessa emmekä EU:ssa poiketa. Suomi ja muut EU-maat ovat velvollisia ottamaan vastaan ja tutkimaan turvapaikkahakemukset oikeudenmukaisessa turvapaikkamenettelyssä sekä varmistumaan siitä, ettei palautuskieltoa ja joukkokarkotusten kieltoa loukata.

Hengenvaarallisiin pakomatkoihin ja ihmissalakuljettajien harjoittamaan hyväksikäyttöön tulisi puuttua humanitaarista hätää vähentävillä toimilla. Tällaisia ovat esimerkiksi sitova vastuunjako kaikkien EU-maiden välillä sekä eurooppalaisella yhteistyöllä luodut turvalliset reitit siirtolaisille. Suomen tulisi vastuun ulkoistamisen ja uuskolonialistisen politiikan sijaan edistää EU-maiden oikeudenmukaista globaalia vastuunkantoa ja toimivaa keskinäistä vastuunjakoa. EU:n laajassa turvapaikkauudistuksessa ollaankin ottamassa käyttöön Suomenkin edun mukainen, velvoittava vastuunjakomekanismi.

EU:n siirtolaispolitiikka tulisi ymmärtää "muuttoliikkeen hallintaa" ja "muuttoliikepaineen hillintää" laajempänä kokonaisuutena, johon vaikutetaan määrätietoisesti ja ratkaisukeskeisesti. Siirtolaispolitiikan tulisi olla osa ilmastopolitiikkaa, kauppa- ja investointijärjestelmän oikeudenmukaista uudistamista, veroparatiisitalouden kitkemistä sekä kehitysyhteistyötä. Näillä toimilla puututaan juurisyyhin, jotka pakottavat ihmiset liikkeelle ja jotka ovat vastentahtoisen siirtolaisuuden taustalla. Esimerkiksi ilmastomuutoksella on ennakoitu olevan globaalisti laajoja sosiaalisia vaikutuksia, jotka voivat lisätä konfliktien ja siirtolaisten määrää.

Kokonaisturvallisuus ja vahvempi Eurooppa

Ajassa, jossa sekä sodat että terveysturvallisuus ovat näkyneet vakavasti Euroopan arjessa, tulisi turvallisuuden kaikki ulottuvuudet huomioida laajasti. Valtioneuvoston kannassa ei näy lainkaan riittävällä tavalla turvallisuuden, talouden ja ympäristökysymysten kietoutuminen yhteen.

Ympäristökriisit uhkaavat vakavalla tavalla turvallisuutta, ja siksi niiden torjunnan täytyy olla myös turvallisuuden ytimessä muun turvallisuusajattelun rinnalla. Ilmastomuutos ja luontokato lisäävät monella tavalla arjen turvallisuusriskejä, kuten lämpöuupumusta, mutta luovat myös systeemitasen uhkia, kuten satojen menetyksiä ja sään ääri-ilmiöiden ja luonnonkatastrofien lisääntymistä.

Suomen tavoitteissa korostuvat turvallisuusuhkiin varautuminen ja reagoiminen, mutta tarve riskien ennaltaehkäisyyn sivuutetaan lyhyesti. Vihreiden kanta on, että tehokkainta turvallisuuspolitiikkaa on eriarvoisuuden johdonmukainen purkaminen, ja sen tulisi myös olla Suomen avaintavoitteena EU:ssa.

EU:n sisäisen turvallisuuden vahvistamiseksi tarvitsemme riittäviä viranomaisresursseja ja sujuvaa viranomaisyhteistyötä, mutta myös riittävää toimeentuloa, koulutusta ja mahdollisuuksia hyvään elämään. Ympäristökriisit ja terveysturvallisuuden vaarantuminen ovat merkittäviä turvallisuusuhkia Suomelle ja Euroopalle. Turvallisuutta ei voi tarkkailla näistä kehitystrendeistä irral-

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp
Eriävä mielipide 3

laan. Suomen tavoitteena tulee olla turvallisuuskysymysten ymmärtäminen kokonaisuutena ja riskien juurisyihin puuttuminen.

Ilmastokriisin ja Venäjän hyökkäyssodan kaltaisiin aikamme suuriin haasteisiin eivät kansalliset valtiot pysty vastaamaan uskottavasti yksin. Vahva, yhtenäinen ja tehokas Euroopan unioni on Suomen kaltaisen pienen maan etu.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että suuri valiokunta edellyttää, että valtioneuvosto ottaa edellä esitetyn huomioon.

Helsingissä 17.5.2024

Inka Hopsu vihr

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp
Eriävä mielipide 4

Eriävä mielipide 4

Perustelut

Suomen tulee rakentaa Eurooppaa, joka on oikeudenmukainen ja turvallinen kaikille. On tärkeää, että Suomi vaikuttaa aktiivisesti Eurooppa-neuvostossa kesällä 2024 hyväksyttävän EU:n strategisen agendan sisältöön ja vaikuttaa myös tulevan komission ohjelmaan alla olevien linjausten mukaisesti.

Teollisuuspolitiikka ja "strateginen kilpailukyky"

Hallituksen selvitys heijastaa markkinafundamentalistista tai -utopistista maailmantulkintaa, jossa "vapaat" markkinat ovat paras tapa järjestää tuotanto, kulutus ja vaihdanta. Tällaista todellisuutta ei ole koskaan ollut, ja erityisen huonosti se kuvaa nykytilannetta, jossa aktiivinen teollisuus-, elinkeino- ja innovaatiopolitiikka on palannut useimpien vauraiden maiden keskeiseksi politiikkatyökaluksi. Tähän on niin geopolittisia, geotaloudellisia, huoltovarmuuteen liittyviä, ilmastollisia, työvoimapolitiikkaan liittyviä kuin tiedontuotannon kehittymiseen liittyviä syitä.

Valtioneuvoston tavoitteleva tilanne, jossa EU-jäsenmaiden kestävä siirtymän valtioneuvostoa rajoitetaan ja samaan aikaan myös niin sanottua "yhteisvastuuta" ei lisätä tai sitä suorastaan vähennetään, on paitsi epärealistinen myös toteutuessaan tuhoisa Suomen ja kaikkien EU-maiden taloudelle. Maailma on ainakin toistaiseksi muuttunut, ja aktiivinen elinkeino-, innovaatio- ja oikeudenmukaisen siirtymän politiikka on todellisuutta – piti kokoomuksen ja perussuomalaisen hallituksen siirtä tai ei. Esimerkiksi Yhdysvaltain talouden hyvä tila on pitkälti seurausta Bidenin hallinnon hyvin mittavasta elinkeinopolitiittisesta tuesta, jota on perusteltu kilpailukyvyn, laadukkaitten työpaikkojen luomisen ja geopolittisten tavoitteiden edistämiseksi.

Valtion ja laajemmin julkisen rooli on kaikkialla vahvistunut, ja se on myös välttämättömyys, mikäli haluamme saavuttaa esimerkiksi oikeudenmukaisen siirtymän, ilmastopolitiikan, huoltovarmuuden, strategisen omavaraisuuden ja tuottavuuden parantamisen tavoitteemme.

Myös Suomen EU-politiikkaa tulee suunnitella ja toteuttaa tästä todellisuuskäsityksestä käsin. Mikäli Suomi jarruttaa tätä kehitystä tai asettuu sitä vastaan, Suomen elinkeinoelämä näivettyy ja menettää mittavat investoinnit. Viime vuosina Suomeen on tullut ja suunniteltu ennätysmäärä kestävä siirtymän investointeja, joita edellisen hallituksen politiikka merkittävästi vauhditti. Orpon hallituksen vastuulla on varmistaa, että tämä kehitys jatkuu. Hallituksen on varmistettava, että EU:lla on riittävät taloudelliset resurssit kestävä siirtymän ja huoltovarmuuden vahvistamiseksi ja että tämän rahoituksen ehdot ovat tarkoituksenmukaisia myös Suomen näkökulmasta.

Hallitus suhtautuu kriittisesti niin sanotun EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen eli "koronaelvytyspaketin" kaltaisten EU-tason rahoitusvälineiden luomiseen sekä valtioneuvostoon. Myös uusia EU:n oman varainhankinnan tulolähteitä katsotaan karsaasti. Samalla hallitus luettelee useita alueita, joissa EU:n tulee toimia nykyistä aktiivisemmin, vahvemmin ja suuremmilla resursseilla. Esimerkiksi maatalouden tukia ei olla valmiita leikkaamaan. Puolustus- ja sotilasteollisuuteen

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

Eriävä mielipide 4

halutaan panostaa enemmän. Digitaalista infrastruktuuria, omaa teollisuutta ja eurooppalaisia arvoketjuja halutaan vahvistaa. Yhtälö on mahdollon.

Hallituksen linja on myös sikäli epäjohtonsuunmukainen, että se on itse jo ollut hyväksymässä yhteisvelkaan perustuvaa EU-rahoitusvälinettä hyväksyessään Ukrainan 50 miljardin euron tukipaketin. Siitä 33 miljardia euroa on lainamuotoista, ja nämä varat hankitaan nimenomaisesti EU:n velkakirjoilla, joiden toimintaperiaate on hyvin samankaltainen kuin EU:n elvytyspaketin rahoituksessa – jonka siis hallituksen kannan mukaan olisi pitänyt olla kertaluonteinen.

Myös eduskunnan kuulemat asiantuntijat, mukaan lukien elinkeinoelämän edustajat, ovat painottaneet yhteisen EU-rahoituksen tarvetta. Kun EU myöntää kilpailtua rahoitusta strategisista ja hakemusten meriitteihin liittyvin perustein, voi rahoitus kohdistua paremmin kuin kansallisten tukiohjelmien puitteissa.

Jopa Elinkeinoelämän keskusliitto puhuu nykyään myönteisesti EU-tason rahoituksen tärkeydestä.

On sinänsä myönteistä, että valtioneuvosto mainitsee kiertotalouden tärkeyden. Tavoitteenasettelun tulisi kuitenkin olla huomattavasti jämäkämpinen. Materiaalin käyttömme on täysin kestävämmällä tasolla, eikä luonnonresurssien ja talouskasvun välillä ole onnistuttu aikaansaamaan samanlaista suhteellista irtikytkentää kuin päästötavoitteissa. Suomen tulisikin vaikuttaa tiukkojen ja sitovien luonnonvarojen käyttöä koskevien tavoitteiden asettamiseen EU-tasolla.

Hallituksen linja yrityksiä koskevassa vastuullisuussäätelyssä on ollut jopa taantumuksellisempi kuin suomalaisten suuryritysten. Suomen vaikutuksesta EU:n yritys vastuudirektiivistä tuli heikompi kuin mitä se olisi voinut olla. Yritysvastuudirektiivi on tästä huolimatta tärkeä edistysaskel, mutta se tarvitsee rinnalleen muuta lainsäädäntöä, ja sen soveltamisalaa tulee laajentaa. Suomen tulee olla etujoukoissa ajamassa yrityksille tiukempaa kestävyys säätelyä, mikä koskee niin työntekijöiden oikeuksia, ihmisoikeuksia, ympäristö kestävyttä kuin taloudellista kestävyttä.

Aggressiivisen verosuunnittelun ja verovälttelyn vastainen työ on keskeinen osa liiketoiminnan vastuullisuuden parantamista. Se myös tehostaa aitoa markkinakilpailua, johtaa pääomien kansantaloudellisesti tehokkaampaan kohdentumiseen ja vahvistaa niin jäsenmaiden kuin EU:n taloutta. Ensi kaudella pitää toimeenpanna esimerkiksi merkittäviä kansainvälisen yritysverotuksen uudistuksia. Hallituksen tavoitepaperissa koko aihepiiriä ei mainita sanallakaan, vaikka sen pitäisi olla kärkitavoite.

Jotta EU voi olla kilpailukykyinen ja menestyvä alue, on meidän panostettava sekä tutkimukseen että opiskelijavaihtoon. Opiskelijoiden toimeentulon varmistaminen on olennainen tekijä opiskelijoiden oppimiseen liittyvän liikkuvuuden edistämisessä.

Työelämäkysymykset

Hallitus on unohtanut, että kilpailukyky edellyttää myös hyvinvoivia työntekijöitä. Suojaa työelämän psykososiaalista kuormitusta vastaan on kehitettävä myös Euroopan tasolla, sillä se vaikuttaa työssä jaksamiseen ja työkyvyn ylläpitämiseen sekä heikentää ja vähentää työn tuottavuutta.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp
Eriävä mielipide 4

ta. Etätyödirektiivin avulla on varmistettava muun muassa työntekijöiden oikeus olla tavoittamattomissa.

Yhtäläisesti on panostettava työvoiman hyväksikäytön torjuntaan. EU:n ei tule sallia kilpailua työehtojen polkemisella, vaan työntekijöiden oikeudet tulee turvata kansalaisuudesta ja lupastuksesta huolimatta. Tämä edellyttää myös kollektiivisen neuvotteluoikeuden ja lakko-oikeuden turvaamista EU-tasolla.

Esimerkiksi työntekijöiden ryhmäkanneoikeuden edistäminen olisi aito askel kohti reilumpaa työelämää. Tämä on sekä työntekijöiden että rehellisesti toimivien kotimaisten yritysten etu.

Talous ja rahoitus

Oikeudenmukaisen siirtymän, strategisen omavaraisuuden vahvistamisen, päästöjen vähentämisen, hyvien työpaikkojen luomisen ja luonnon monimuotoisuuden vahvistamisen kannalta on välttämätöntä, että Euroopassa harjoitetaan strategista ja näkemyksellistä teollisuus- ja innovaatiopolitiikkaa ja että sille osoitetaan myös riittävät resurssit tarpeeksi nopean ja mittavan muutoksen aikaansaamiseksi sekä kovenemaan kansainväliseen kilpailuun vastaamiseksi.

Jotta EU voi toteuttaa tätä tehtävää, edellyttää se merkittävää finanssipoliittista lisäkapasiteettia unionille. Tämä voi toteutua jäsenmaiden maksuosuuksia kasvattamalla, EU:n omaa varainhankintaa tehostamalla tai velkarahoitteisesti. Koska tulevaisuuden tarpeet ovat niin mittavat, mitään näistä keinoista ei voida sulkea pois. Painopisteen tulisi kuitenkin olla oman varainhankinnan kasvattamisessa.

Vasemmistoliitto onkin ehdottanut useita toimia EU:n varainhankinnan vahvistamiseksi, muun muassa päästökauppajärjestelmän tehostamista, rajatullimekanismin vahvistamista, finanssi-spekulaatiota hillitsevää rahoitusmarkkinaveroa sekä EU:n tasoista suurten varallisuuksien verotusta.

Finanssipolitiikan sääntöjen tulee kannustaa vastuulliseen makropolitiikkaan ja mahdollistaa jäsenmaille kussakin suhdannetilanteessa tarkoituksenmukainen finanssipolitiikan viritys sekä talouden ja yhteiskunnan pitkän aikavälin kestävyyttä parantavien investointien tekeminen.

Valitettavasti EU:n ensi vuoden alusta voimaan tulevat uudet finanssipolitiikan ohjaussäännöt eivät mahdollista riittäviä ja tarpeellisia investointeja. EU:n jäsenmaat tiukensivat talouskuriehtoja merkittävästi suhteessa komission alkuperäiseen esitykseen. Suomen hallitus oli tässä mukana. Uusien sääntöjen valossa valtaosa jäsenmaista ei pystyisi tekemään riittäviä investointeja esimerkiksi kestäväan siirtymään tai sosiaaliseen kestävyys. Koska perusteet tällaisille investoinneille ovat vahvat, jää nähtäväksi, missä määrin uudistettuja sääntöjä noudatetaan. Järkevämpää olisi ollut laatia sellaiset säännöt, joita jäsenmaiden on perusteltua noudattaa ja jotka tukevat niitä investointitarpeita, joita EU:ssa on yhteisesti tunnistettu. Suomen tulisikin ottaa vaikuttamistavoitteekseen EU:n taloussääntöjen uudistaminen niin, että ne täyttäisivät yllä mainitut ehdot.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp
Eriävä mielipide 4

Ilmasto- ja ympäristöpolitiikka

Hallitus tekee parhaansa paitsi Suomen myös koko EU:n ilmasto- ja ympäristöpolitiikan vesittämiseksi. Hallituksen toiminta esimerkiksi ennallistamisasetuksessa on paitsi häpeällistä myös tuhoisaa. Suomen tulisi tavoitella kunnianhimon tasonnostoja EU:ssa kautta linjan siitä syystä, että ympäristökriisi ilmasto-, luonto- ja saastumiskomponentteineen ei ole hallinnassa ja ihmiskunnan hyvinvointi on suoraan riippuvainen ympäristön tilasta. Toisekseen on Suomen etu, että koko unioni kehittää ympäristösääntelyä yhtä aikaa ja esimerkiksi ilmastotavoitteita tiukennetaan vastaamaan tieteellisen neuvon edellyttämää päästövähennystavoitetasoa 90–95 prosenttia vuoteen 2040 mennessä. Samalla tulee määritellä EU:lle ja kullekin jäsenmaalle hiilibudjetti, joka on yhteensopiva 1,5 asteen lämpenemistavoitteen kanssa. Lisäksi ei merkittävää haittaa -periaatteen (DNSH) tulisi koskea kaikkea taloudellista tuotantoa EU:n alueella.

Energiakriisin myötä EU:ssa tuetaan fossiilisia polttoaineita yli kaksinkertaisella summalla (123 miljardia vuonna 2022) kuin ennen kriisiä. On ensisijaisen tärkeää, että näistä fossiilituista päästään eroon mahdollisimman pian ja kotitalouksia ja ihmisiä tuetaan siirtymässä sekä tuotannon että kulutuksen osalta. Fossiilienergian tuotannosta elantonsa saavia ihmisiä tulee tukea ja heidän ehdoillaan mahdollistaa jatkokouluttautuminen esimerkiksi uusiutuvan energiajärjestelmän uusiin töihin.

Metsäluonnon biodiversiteetin tila ja kehitys ovat huolestuttavia niin Suomessa kuin koko EU:ssa. EU-maiden biodiversiteetin huono tila ja LULUCF-sektorin nielujen heikko kehitys osoittavat, että jäsenvaltioiden tähänastiset politiikkatoimet ovat olleet riittämättömiä. Niinpä EU:n biodiversiteettistrategiaa toimeenpanevat, pakottavat EU-lainsäädäntötoimet, kuten ennallistamisasetus, ovat välttämättömiä ja tervetulleita.

Lisäksi tarvitaan erillinen tavoite maankäyttösektorin hiilinielujen kasvattamiseksi, koska nykykehitys johtaa väärään suuntaan. Luonnollisille hiilinieluille ja teknisille nieluille tarvitaan omat erilliset tavoitteensa. Suomen ei tule tukea politiikkalinjaa, jossa ilmastotavoitteiden saavuttaminen pohjaa spekulatiivisille teknologioille. Teknisten nielujen varaan ei pidä rakentaa nykyhetken tai tulevaisuuden ilmastopolitiikkaa, koska teknologioiden toimivuudessa on niin suuria epävarmuuksia ja toimia voitaisiin tehdä vasta tulevaisuudessa. Tämän lisäksi teknologiset nielut hämärtävät ja potentiaalisesti heikentävät sitoutumista siirtyä teollisissa prosesseissa polttamisesta muihin teknologioihin energian käytössä.

Vesistöjen suojelu on avainasemassa biodiversiteetin suojelussa ja luonnon tilan kohentamisessa. Siksi Suomen kantaan tulisi sisällyttää myös Itämeren ja vesistöjen suojelun nostaminen Suomen prioriteetteihin. Vihreä siirtymä ei saa vaarantaa biodiversiteettiä tai vesien tilaa. Kun EU panostaa omavaraisuuteen ja ryhtyy itse tuottamaan esimerkiksi kaivosmineraaleja, on samaan aikaan pidettävä huoli siitä, että luonnonvarojen ja energian kokonaiskulutus saadaan laskemaan. Muutoin ei ole mahdollista tuottaa tarvittuja raaka-aineita kestävästi.

Biotalous on oltava kestäväällä pohjalla Suomessa ja EU:ssa, mikäli sitä esitetään yhtenä ratkaisuna ympäristökriisiin. Nykyinen biotalous kaipaa kestävyyskriteerien päivittämistä ja tiukentamista sekä parempaa valvontaa: ei voi olla niin, että metsäteollisuuden raaka-aineeksi päättyy aintukertaista ikimetsää, ainespuuta päättyy polttoon tai muita kaskadiperiaatteen vastaisia toimin-

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp

Eriävä mielipide 4

tamalleja markkinoidaan kestävinä. Puuhun ja biomassaan tulee suhtautua arvokkaana, niukkana raaka-aineena, jota on käytettävä harkiten ja taiten. Arvokkaimmat luontoalueet on rajattava pois talouskäytöstä kokonaan, ja metsänkäsittelymenetelmiä on kehitettävä monipuolisemmiksi sekä kasvupaikkaa ja sen hiilitasetta vastaaviksi.

Maatalous, ruuantuotanto ja eläinpolitiikka

EU:n maataloustukia on uudistettava siten, että siirtymä pois saastuttavasta, tehotuotantoperusteisesta ja eläinperäiseen ruuantuotantoon nojaavasta maatalouden harjoittamisesta on mahdollista ja kannattavaa. Maataloustukien tulee ohjata ilmaston, ympäristön ja eläinten kannalta kestävään tuotantoon.

Samaan aikaan ilmaston, omavaraisuusasteen ja huoltovarmuuden lisäämisen sekä ruokaturvan vuoksi on ryhdyttävä rahoittamaan paitsi luonto- ja ilmastotoimia maataloilla myös kasviproteiinien tuotantoa ja jatkojalostusta niin, että kasvipohjaisen ruokaketjun toimintaedellytykset saadaan kuntoon. Tähän tarvitaan EU-rahoitusta.

Suomen tavoite helpottaa suden metsästämistä on ristiriidassa eläinten oikeuksien ja biodiversiteettitoimien kanssa. Susi on edelleen erittäin uhanalainen, ja muutokset sen suojelun sääntelyyn eivät ole perusteltuja.

Kokonaisturvallisuus ja vahvempi Eurooppa

Kehityspolitiikka on keskeinen osa EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, ja EU on maailmalla merkittävä kehitysyhteistyön toimija. Siksi onkin merkittävä puute, ettei Suomen avaintavoitteissa käsitelty Suomen tavoitteita EU:n kehityspolitiikan suhteen. Suomen tulisi edistää EU:n kehitysyhteistyörahoituksen kasvattamista. Lisäksi analyysi laajemman turvallisuuden osalta jäi puuttumaan. Suomen tavoitteiden mukaan kokonaisturvallisuusajattelua ja suomalaista huoltovarmuuskonseptia on edistettävä myös EU-tasolla. Tämä on hyvä, mutta on tärkeää, että kokonaisturvallisuusajattelu laajennetaan kattamaan myös ulkosuhteita kriisien ja konfliktien ennaltaehkäisemiseksi.

EU:n on edistettävä rauhaa ja vakautta paitsi Euroopassa myös kaikkialla maailmassa. On tärkeää, että EU kantaa kansainvälisen vastuunsa. EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan lähtökohtana on oltava konfliktien ehkäiseminen, kestävä kehityksen tukeminen ja köyhyyden vähentäminen. EU:n on tehtävä myös toimia ilmastonmuutoksen ja luontokadon ehkäisemiseksi. YK:n kestävä kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030 velvoittaa kaikkia maailman maita poliittisesti. Siksi myös EU:n tulisi luoda Agenda 2030:n toimeenpanolle kokonaisvaltainen strategia, joka ohjaa sen toimia.

Muuttoliikkeen hallinta

Suomen ja EU:n turvapaikkapolitiikassa on vahvistettava luottamusta kansainvälisen oikeuden ehdottoman palautuskiellon loukkaamattomuuteen ja oikeusvaltioperiaatteiden toteutumiseen, jonka pyrkimykset ulkoistaa turvapaikkaprosessi ja kansainvälinen suojelu vaarantavat.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2024 vp
Eriävä mielipide 4

Suomen tulisi vastuun kiertämisen ja ulkoistamisen sijaan edistää EU-maiden oikeudenmukaista globaalia vastuunkantoa, toimivaa keskinäistä vastuunjakoa ja turvallisten reittien luomista siirtolaisille. Meidän tulisi puuttua juurisyihin, kuten eriarvoisuuteen ja ilmastonmuutokseen, jotka pakottavat ihmiset liikkeelle ja jotka ovat vastentahtoisen siirtolaisuuden taustalla.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtioneuvosto ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 17.5.2024

Timo Furuholm vas